

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SPREDTE BARNDOMSMINDER

FRA

OREBY OG RØSSJØHOLM

AF

OTTO ROSENØRN-LEHN

RØDBY BOGTRYKKERI
RØDBY

1981

Ved en Jagtmiddag paa Berritzgaard i Efteraaret 1980 spurgte min Nevø Fritz mig, om jeg kunne tænke mig at nedfælde nogle Barndomserindringer paa Papiret, da hans Far i 1981 rundede de 70 År, og det vilde maaske mere ham at faa nogle Minder fra vor fælles Barndom genopfrisket, og - om ikke andet - kunde det sikkert interessere den næste Generation at faa lidt at vide, om hvordan Livet formede sig for os, dengang vi var smaa.

Desværre har jeg aldrig ført Dagbog, saa mange Oplevelser fra dengang er vanskelige at tidsfæste, ligesom andre selvsagt er gaaet i Glemmebogen.

Carl og jeg blev - meget passende - født henholdsvis paa Røssjølholm i 1911 og paa Oreby i 1909.

De første 3-4 Aar har jeg ingen Erindring om. Jeg husker, da første Verdenskrig brød ud i 1914, fordi en af Pigerne paa Oreby græd gudsjammerligt, da hun troede, at hendes Kæreste - som var Soldat - vilde blive skudt.

Ellers mærkede vi ikke meget til de første Krigsaar i vores meget beskyttede Tilværelse. - Paa Oreby var der dengang ikke Elektricitet, og da det efterhaanden blev meget vanskeligt at faa Petroleum til Lamperne, blev der indkøbt et Antal Karbidlamper. De var ikke ufarlige, naar de stod og hvæsedes og spruttede, og naar de skulde slukkes, udbredte de en

modbydelig Lugt. Da vi efterhaanden heller ikke kunde faa tilstrækkelig Petroleum til at drive Pumpemotoren til Vandværket paa Oreby Slot (hvor det store Taarn fungerede som Vandtaarn) lod min Far installere Vand og Elektricitet i det meget mindre Oreby Mølle. Hele Familien flyttede saa over til Møllen i 2 Vinterhalvaar, men de fleste af Folkene blev boende paa Slottet, da der slet ikke var Plads nok paa Møllen, hvor Godskontoret med 2 store Kontorlokaler og 3 Arkivrum lagde Beslag paa næsten hele Møllefløjen, og den nuværende Gæstefløj mod Syd var dengang ikke indrettet til Beboelse. Da Far rejste til Rusland i 1917 lejede han en stor møbleret Lejlighed i København paa St. Annæplads 11, hvor vi boede (med en Del af Folkene) i Vinteren 1917-18.

RØSSJØHOLM

Under normale Forhold boede Familien paa Oreby i Sommerhalvaaret og paa Røssjøholm om Vinteren. Paa »Borgen« - som det jo hed - var der dengang hverken Elektricitet eller Vand, og jeg husker tydeligt Herskabsdasset, som befandt sig bag en Tapetdør (hvori var en meget stor Jernnøgle, der skulde drejes den »forkerte« Vej) i den S-formede Gang, der gik fra »Tamburen« hen til min Fars Rygeværelse og Forældrenes dengang fælles Soveværelse. I samme Gang var der endnu en Tapetdør, som ad en næsten lodret Trætrappe førte ned i Fars store Vinkælder, hvor vi en sjælden Gang fik Lov til at gaa med ned. Med Fars Lystestage som eneste Lyskilde virkede der meget uhyggeligt dernede. Enkelte Steder var der i Hvælvingerne indmuret nogle svære Jernringe, hvor jeg forestillede mig de ulykkelige lænkede Fanger i en fjern Fortid.

Disse Kælderrum var alt, hvad der var tilbage af det Røssjøholm, som nedbrændte ved Indvielsesfestlighederne, hvor Deltagerne kom i en saa løftet Stemning, at de helt glemte at slukke Ilden. - Saa det kan man vel med et mere nutidigt Udtryk kalde et virkelig godt »Housewarming-party«! - I føromtalte S-formede Gang var der en tredje Tapetdør (med

samme Slags Nøgle) og bag denne skjulte sig en lige saa uhyggelig stejl Trappe, som førte op til et kulmørkt Loft, hvor der - foruden mange Rotter (som vi fangede i Fælder) ogsaa befandt sig to Tjenerværelser. Førstetjeneren Johannes Kruse beboede nogle Aar det sydlige Værelse, indtil Far byggede et Hus til ham (dér hvor Nygaard ligger nu), saa han kunde faa sin Kone og de tre Børn over fra Oreby, hvor de hidtil havde boet i det Hus, hvor Anton bor i Dag. I det nordlige Loftsværelse boede de skiftende Andentjenere (Gunnar, Uno, Børje, Christian Carlsen fra Saksøbing og mange flere i Aarenes Løb).

Endelig var der i denne mærkelige Gang et teknisk Vidunder, nemlig en Telefon!! Dengang var det utænkeligt at have et saadant Apparat inde i Stuerne. Næe - den hang paa Væggen (i Hovedhøjde) i en Gang eller Forstue. Far benyttede den kun nødtvungen. Han hadede Telefoner hele sit Liv, og saa vidt jeg husker, havde han aldrig en Telefon paa sit Skrivebord - hverken paa Røssjøholm eller Oreby. Mor ringede hovedsagelig til vores Mormor, som efter at være blevet Enke boede paa Hallsfarm, og jeg kan endnu høre Mor bestille Esløv 333 (tre-tre-tre) med høj Stemme, hvorefter der gerne gik en halv Time, inden Telefonfrøknen (de var altid Frøkner) meldte, at nu var der klart til Esløv. Dernæst hørte man Mor raabe af sine Lungers fulde Kraft f.Ex. at Bitten havde haft lidt Feber og skulle blive i Sengen nogle Dage, Otto havde haft løs Mave, og Carl var ogsaa »lite krasslig«, saa vi laa kort sagt alle tre i Sengen, og selv om vore Værelser laa ned ad den lange Gang, hørte vi tydelig Samtalerne, hvad foruden Mormor, Telefonfrøknen og adskillige andre ogsaa gjorde. At telefonere til Stockholm endsige til Danmark var paa det Tidspunkt utænkeligt. Naar Telefonfrøknen skulle sove, lukkede Centralen, saa fra Kl. 19 til Kl. 7 kunde man ikke telefo-

ner, undtagen under alvorlige Sygdomsperioder, hvor man kunde faa en Telefonvagt mod Betaling.

Paa »Borgen« var der foruden de to Tjenere en Husjomfru kaldet Mamsell, to Køkkenpiger, to Stuepiger og en Linnedjomfru samt (i de første Aar) Mors Kammerjomfru. Desuden boede Bittens Lærerinde Frk. Svane og vores Huslærer i Huset. I Staldbygningen boede Chaufføren Marinus indtil 1921, hvorefter Johannes Kruse blev Tjener-chauffør. - Marinus, som forøvrigt stammede fra Dronninglund, kunde ikke lide at være paa Røssjøholm, hvad der ikke var saa underligt, da hans Kone og Børn boede paa Oreby. Efter 1921 blev han Forpagter af Krojorden og Tjenergaarden. I sine Pensionistaar boede han i et af Strandhusene med sin altid glade og søde Kone Ida. Deres ældste Søn - Lønsmænd - var i mange Aar Godstømrer og som saadan absolut en Kapasitet. - Naa, det var et lille Sidespring! (et Juletræ, som Hanne kaldte det) og vi maa tilbage til Røssjøholm. Der blev selvfølgelig udelukkende brugt Brænde i Huset, og dette blev kørt hver Dag af en urgammel Mand - Ola Jonsson - med en lille Kassevogn forspændt med Islænderen Jakob, som man ogsaa kunde ride paa.

Trädgårdsmästaren hed Hansson og var en ældre formel Herre, som hver Morgen kom anstigende i Køkkenet for at faa Besked paa Dagens Leverancer. Det, jeg mest lagde Mærke til, var, at han aldrig drejede Hovedet, naar han gik forbi »Borgen«. Han saa ligeud som en Soldat, og havde formodentlig ogsaa lært, at det var uopdraget at *glo!* Hans Speciale var at flette Kurve af Pilekviste, og de var baade meget elegante i Formen og utrolig holdbare. Jeg har stadig en her paa Møllen i 1981! Hansson var - saa vidt jeg husker - ene Mand i Haven, men han havde flere kvindelige Hjælpere. Hver Morgen (undtagen i Sne og Frost) blev Gaardspladsen

revet over med en kæmpestor Trærive, som blev trukket af to Havekoner. Det var Præcisionsarbejde, for Rive»furerne« skulde være lige og parallelle. Kl. 9 indfandt Fiskeren Philip Ekmann sig i »Tamburen«, hvor han blev staaende lige inden for Døren og afventede Fars komme. Far bestilte altid Fisk og Kød (fra Avlsgaarden) til Husholdet. Philip Ekmann passede Fiskedammene, hvori der bl.a. var Sudere (som jeg har hadet lige siden)! I Søerne havde han Ruser, og der blev fanget Gedder, Brasen, Aborrer samt Ål nede ved Kvarnen. Endvidere serverede han til Middagene med mange Gæster iført grøn Jægeruniform med Hirschfänger.

I vor tidligste Barndom levede Fars gamle Husholderske Anna, som havde været der i Fars Ungdom. Hun var født paa Røssjøholm af danske invandrede Forældre. De hed Pallesen til Efternavn, men Anna hed Larsson, fordi hendes Far hed Lars Pallesen (det var Skik dengang). Anna døde paa Røssjøholm, og jeg kan huske, at Far sørgede meget over hendes Død. Hun boede altid paa »Borgen« og var ikke med paa Oreby nogensinde. Hendes Forældre og senere hendes Bror boede i Brogaard - saa vidt jeg husker, og hendes Nevø Levin var i mange aar Vægter paa »Borgen«. Vægteren gik sin Runde hver Time fra Kl. 22 til Kl. 5, og »Timeslagene« blev blæst paa et 1½ Meter langt Horn. - Dengang var det ikke ualmindeligt, at der kom Tiggere eller omvandrende Spillemand, som altid fik noget at spise i Borgestuen. Navnlig husker jeg en som var Tater (Tattare). Han var imidlertid Italiener, og Far gik altid ud og luftede sit nødtørfelige italiensk ledsaget af livlige Armbevægelser. Han havde stort sort Skæg og enormt store mørkebrune Øjne, og hans eneste Bagage var (mærkelig nok) en skotsk Sækkepibe, som han gav et Nummer paa, naar han havde spist. Mor var bange for den Slags Mænd og kaldte dem alle over een Kam for »Busar«. Jeg tror Døtrene fra Trol-

leholm havde lært, at hvis de mødte en Buse i Skoven, skulde de løbe deres Vej, og det huskede Mor Resten af Livet, og vi Børn fik de frygteligste Historier af vore Barnepiger - da vi var helt smaa - om Tattare, der havde bortført smaa Børn, som aldrig kom hjem igen.

Jeg tror, Far følte meget stærkt, at Røssjøholm var hans egentlige Hjem. Han havde været der fra han var 2 Aar, og fra 1892-99 ejede han det alene, inden han arvede Baroniet Guldborgland. - Vi Børn kunne tydelig mærke Forskellen. Paa Oreby saa vi ham mindre, da Huset var betydelig større, og han havde sikkert ogsaa mere at gøre med Møder og deslige. - Far spillede meget smukt Klaver, men paa Oreby rørte han sjældent nogen af de to Flygler, hvoraf det ene endda stod i hans Rygeværelse i mange Aar. Paa Røssjøholm derimod spillede han ofte - allerede den første Aften efter vor Ankomst fra Oreby. Mor - som elskede Oreby - var nærmest stødt over, at han kunne finde paa at sige: Ja, lilla Si, det är skönt att vara hemma!« Da vore Forældre i 1922 flyttede til Røssjøholm »for good and ever« af økonomiske Grunde efter Lensafløsningen, troede mange i Danmark, at det var Mor, der længtes efter sit Hjemland, men det var sandelig under stærke Protester fra Mor og ikke mindst Bitten, at denne Beslutning blev truffet. Min Far var meget bitter over den konfiskatoriske Maade, Lensafløsningen blev effektueret paa, men for hans Vedkommende var det absolut et Plaster paa Saaret, at han kunne flytte tilbage til sit rigtige Hjem og kun komme til Oreby paa de korte Sommerophold.

Min Mormor paa Hallsfarm staar den Dag i Dag som den smukkeste og elskeligste gamle Dame, jeg har kendt. Alle elskede hende, og da hun senere bosatte sig i Stockholm paa Narvavägen 8, blev hendes Hjem dér et Mødested for hele den uhyre talrige Bondeslægt.

Paa Hallsfarm boede hun sammen med sin eneste ugifte Datter Wiveca, som var halt, men ikke desto mindre altid i et straalende Humør. Desuden boede hos Mormor en jævnaldrende engelsk Dame, Miss Mary Milow, som alle kaldte Auntie. Hun havde i Tidernes Morgen været Engelsklærerinde for min Mor og hendes 5 Søstre paa Trolleholm, og hun blev hos Mormor Resten af Livet. Mormor havde to saakaldte Lapphunde - Lappo och Donna - og hun forærede os en af deres Hvalpe, som paa Barnepigen Anna's Opfordring blev døbt Sessan. Den rigtige Sessan, som var den lille Prinsesse Ingrid - senere vores Dronning - var hele Sveriges Idol, og Masser af Barnepiger og Børn havde kolorerede Postkort hængende paa Væggen af den kønne lille Prinsesse med de pragtfulde Øjne - som hun jo stadig har. Hunden Sessan var langhaaret, helt hvid med sorte Øjne, og selvom vi fik den i Fællesskab, regnede jeg den for min egen, og jeg husker, at

jeg kunde blive næsten syg af Ængstelse, hvis den en sjælden gang løb væk i nogle Timer. Engang paa Oreby faldt Sessan i en Vaage paa Kanalen. Jeg skreg i vilden Sky, Bitten løb sin Vej, hvorimod Carl meget beslutsomt løb ned til Gartneriet og tilkaldte Hjælp, som kom omgaaende med River og en lille Stige. Isen blev slaaet i Stykker med Riverne, og Sessan kunde selv svømme i Land. – Mormor kom undertiden paa flere Dages Besøg. Der var paa Røssjøholm i »Planteringen« en Sti, som Mormor holdt af at spadsere paa, og for at glæde hende ryddede vi den for nedfaldne Grene, saa hun ikke skulle falde. Stien hed i mange Aar »Mormors Stig« og den gik mod Syd fra Lärkerødsvejen (lige nedenfor Carolines Hus).

Af mere bemærkelsesværdige Mennesker fra disse Aar var Familien Bengtsson paa Avlsgaarden. Gamle Forvalter Bengtsson havde været »Rättare« paa Hanaskog, hvor Far havde studeret Landbrug. Min Far fattede Sympati for denne usædvanlige Mand af jævn Herkomst, og saa snart Far overtog Røssjøholm, blev Sven Bengtsson ansat som Forvalter. Det varede Livet ud, og saa vidt jeg ved, til begges Tilfredshed. (Af Hensyn til mine danske Læsere maa jeg forklare, at en »Förvaltare« i Sverige er lig med en Godsforvalter i Danmark. En dansk Forvalter hedder i Sverige »Inspektor«, og en Underforvalter eller Ladefoged er paa svensk en »Rättare«.) – I Ægteskabet med Konen Ella Bengtsson var der 3 Sønner og 2 Døtre, som alle var betydelig ældre end os – personlig husker jeg dem kun som voksne. Den ældste, Frans G. behøver jeg vist ikke at omtale nærmere, men skulle der være nogen, som ikke har læst hans Bog om Barndomshjemmet »Den Lustgaard, som jag minns«, vil jeg anbefale at faa det gjort. Den næste Søn Bengt blev Officer, og den yngste Fritz var udset til at blive Faderens Efterfølger, men det gik ham af forskellige Grunde ikke saa godt i Livet. Han var meget musikalsk og

spillede godt Violin. Desuden var han meget stærk, hvad jeg som Dreng beundrede ham voldsomt for. Endelig ejede han en pragtfuld Harley Davidson Motorcycle, hvormed vi en gang imellem fik en Tur paa Bagsædet (Skatkammeret). Han giftede sig med en dansk Pige (Slægtning til Skovrider Jes Lund). Hun spillede pragtfuldt Klaver og var da ogsaa konservatorieuddannet i København. De fik en Datter Risse, men blev senere skilt, og baade Mor og Datter rejste tilbage til Danmark. Den ældste Datter Bengtsson hed Elsa, og hun baade sang og spillede Klaver og var meget livlig. Hun giftede sig med en Officer - Kapten Holmquist - fra Gøteborg. Nr. 2 Datter Anna blev Gymnastikdirektør og fik en stor Stilling i Brasilien. Hun blev gift med en Svensker derude. Yderligere havde Familien Bengtsson adopteret en Pige - Ruth - som var Søster til vores Andentjener Gunnar. De var ud af en talrig Børneflokk, hvoraf jeg kun husker en til - Kristoffer - som senere blev Møller nede i »Kvarnen«

Far og Mor holdt altid en Middag i Juledagene for Familierne Bengtsson og Lund, og det var noget, jeg glædede mig til, for der blev baade spillet og sunget. Vi børn levede i vort beskyttede Miljø en meget ensformig Tilværelse, saa det var herligt, naar der foregik lidt udover det sædvanlige. Det var ved en saadan Middag, at gamle Fru Bengtsson sagde til Mor, efter at en eller anden havde omtalt, at der var set friske Elgspor oppe paa Aasen: »Var tror friherrinnan att elgarne har sitt bo?«

Den nærmeste Nabo var dengang - som nu - Øssjø, hvor mine Farforældres og senere mine Forældres bedste Venner boede. Familien Berch bestod dengang bl.a. af 4 ugifte Søskende - en Bror og tre Søstre, som alle boede paa Øssjø. Broderen Philip var pensioneret Ryttermästare, meget elegant med fornemme Træk, som var domineret af en krum, blaa

Næse. Han havde haft »slag« som alle Herrer med Respekt for sig selv fik paa ældre Dage. Det beviste, at man »havde levet Livet«, men i hans Tilfælde medførte det, at han talte med et vist Besvær, og Far og Mor formanede os altid om, at vi ikke maatte grine, naar han snublede over Ordene. Han kunde godt lide at lege med os, og medførte oftest noget Tryllelegetøj, som han uvægerlig tabte paa Gulvet, naar han skulde demonstrere det for os. Søstrene, som Farbror Philip kaldte Flickorna - selv om de var urgamle - hed Ewa, Elisabeth og Thomasine. Om Tant Thomasine fortæltes det, at da hun som nygift rejste paa Bryllupsrejse, forlod hun Manden efter en Uge for aldrig at se ham mere. Hun rejste direkte hjem til Øssjø, hvor hun gik i Seng, og i den forblev hun Resten af sit Liv! - Jeg husker kun at have set hende een Gang, hvor vi Børn med Far og Mor blev modtaget i hendes store Soveværelse ovenpaa paa Øssjø. Hun var da gammel og meget smuk og venlig mod os, og hun diskuterede livligt med vore Forældre, hvem af os der lignede hvem af vore Bedsteforældre, som hun jo havde kendt godt og var jævnaldrende med. Hun sad op i Sengen støttet af en Masse Puder og havde en lille Kniplingshue over sit hvide Haar. Hvad hun fejlede, fik vi aldrig at vide. Far sagde blot, at hun led af »den indbildte Syge«.

Af andre Naboer var der Wilhelm og Irma Geijer fra Wegeholt, som var vore Forældres gode Venner. De havde 2 Børn, Margit paa Alder med Bitten og Erik paa vores Alder. De af min Mors Brødre, som boede i Skaane, kom selvfølgelig ogsaa til Nabomiddage selvom Afstandene dengang - paa smalle, krogede Grusveje i Bilernes Barndom - var ret saa problemfyldte og tidsmæssigt noget anderledes end i Dag - Et Par, jeg specielt husker, var Landshøvdingen Gustaf Tornérhjelms med Kone Lotti fra Wrams Gunnarstorp. Han var en

virkelig Høvdingetype - En kæmpestor Buldrebase - som paa Grund af sin skrævende Gang gik under Navnet »Den bredspårige«. Naar de kom kørende i en af hans elegante Limousiner til Frokost eller Middag havde de baade Chauffør og Tjener med i ens Uniformer. Naar han ved mere officielle Lejligheder var iført høj Hat, benyttede han en specialbygget Bil med ekstrahøjt Tag. Hans Kone Lotti var stærkt snøret, hvorved hun blev - som Drudes Morfar Frederik Tesdorpf saa malerisk udtrykte det »ovenud pragtfuld«!

Af Fars gamle Venner fra Danmark kom hvert Aar Rudolph Wedell - af Far kaldt Lom - (men vi skulle sige onkel Rudolph til ham), Holger Neergaard, Herluf Rosenkrantz og Gotfred Tvede. Onkel Rudolphs Kone Tante Kamma født Nordstrand medbragte altid et »lille Kræ« - som Far kaldte den - af en Hund som hed Svip. Det var en diminutiv stærkt nervøs og altid rystende Dværgpincher, som tilbragte næsten al sin tid i en lille Pose, som Tante Kamma medbragte overalt. Poserne var altid syet af det samme Stof som den Kjole, hun til hver Lejlighed var iført, saa naar hun f.Ex. kom ind til Middag i en flamingofarvet Kjole, sad Svip og kiggede ud af en Pose i tilsvarende Stof. Selv om Svip deltog i Middagen liggende i Posen, blev den dog ikke fodret direkte ved Bordet, men Tante Kamma medbragte en fin lille Bonboniere, hvori forskellige Lækkerier fra Middagen blev deponeret til Svips lille souper inde i Gæsteværelset. Hun havde flere paa hinanden følgende Hunde, som alle hed Svip, indtil hun fandt paa at anskaffe sig en lille Abe, som engang benyttede Lejligheden til at smutte ud af Posen og op paa en Gardinstang i Salonen paa Røssjoholm. Mor og Far var ret irriterede over Tante Kammas Kæledyr, saa jeg tror Far benyttede Lejligheden med Abens Gardintur til at meddele sin Barndomsven Lom, at Tante Kamma ved næste Besøg ville være mere velset uden den

ledsagende Abe. Holger Neergaard - ogsaa en Barndomsven af Far - var 2 Meter høj. Bl.a. var han en fremragende og meget elegant Klapjagtskytte (den Tids Harald Collet!). Tvede var en af Datidens kendteste Arkitekter og en meget vittig og morsom Mand med et polisk Glimt i Øjet. Han havde baa- de bygget og navnlig restaureret adskillige Slotte og Herregaarde. - Mange mente, han havde ødelagt dem! I København er hans mest kendte Bygning Ø.K.'s Hovedsæde overfor Niels Juel. Under sidste Krig blev Huset bombesprængt og nedbrændte, men efter Krigen lod Ø.K. det opføre igen efter Tvedes gamle Tegninger (da var han selv død, saa vidt jeg husker). Herluf Rosenkrantz - en yngre Søn fra Liselund - var Toldforvalter i Guldborg og en meget kendt og populær Skikkelse paa Herregaardene. Han var Ungkarl. Under Fars Ruslandsophold var han indsat som Formynder for os tre Børn, ligesom han sammen med Mor og den uduelige Godsforvalter Jensenius var Medlem af den midlertidige Administration af Baroniet. - Som et Kuriosum kan jeg nævne, at Mor og Far kun var dus med Onkel. Rudolph og Onkel Holger. Man sagde dengang kun du til Barndomsvenner, gamle Skolekammerater og nærmeste Familiemedlemmer. Fars maaske nærmeste Ven - som han ogsaa var DES med - var den danske Redaktør og Forfatter af mange politiske filosofiske og religionshistoriske Bøger og Kroniker Christian Reventlow. Han boede i København, men en stor Del af Aaret opholdt han sig paa sin »Ødegaard« Sjøalt - en Snes Kilometer nord for Røssjølholm. I Fars sidste 10-12 Leveaar var Reventlow (bortset fra Familien) den eneste, Far brød sig om at se. I sine yngre Aar havde Reventlow været Redaktør af »Lolland-Falsters Stiftstidende«, som paa det Tidspunkt ejedes af Far og Greve Raben på Aalholm. Sidstnævnte havde været Udenrigsminister i en Venstregering og var blevet

kritiseret af Reventlow (i sin egen Avis!). Da Raben ville have Reventlow afskediget, tog Far Parti for Reventlow, hvad der medførte et spændt Forhold mellem Oreby og Aalholm i nogle Aar. - Reventlow tog senere selv sin Afsked og var Krigskorrespondent under første Verdenskrig, hvorefter han helt helligede sig sin Forfattervirksomhed.

Fra Røssjøholm husker jeg endnu mange flere, deriblandt Eneboeren Sakrisa Sven - kaldet Grisasven. Han havde bygget et lille Hus eller nærmest Hytte oppe i Lyngbakkerne nord for Lärkerød. Der var ingen Skorsten, kun et Hul i Loftet i Husets eneste Rum, hvor han boede sammen med nogle Faar, Høns og en Ko. Det var en meget lang Spadseretur tildels uden Veje for at naa frem til hans Hus, men de tre-fire Gange i mit Liv, jeg var der med Far, staar ganske klart i min Hukommelse. Engang sagde Far til ham: »Har inte Sven lust till att komma ner på ålderdomshemmet vid Tossjö Kyrka?« (Han var da meget gammel) Sven: »Nä-hä Hr. baron - heldre vill jag levandes begravas än komma på fattiggården!« En Person, som ogsaa staar klart i min Erindring, var Præsten i Tossjö - Kyrkoherde Widing. Hans Udseende var ganske utrolig - (nærmest som en skoldet Gris), men han var umaadelig rar og gammeldags forekommende. Jeg har aldrig senere truffet nogen paa hvem Benævnelsen salvelsesfuld passede saa godt. Han kom undertiden til Frokost efter Gudstjenesten, og da han var en fin Botaniker og stor Beundrer af Linné, interesserede det altid Far (som selv var en habil Botaniker) at tale med ham. Han hverken røg eller drak, og Forvalter Bengtsson (som startede hver Morgen med et Par »supar«) kunne bl.a. fortælle flg. som skulle være foregaaet, da Carl blev døbt. Da var Kyrkoherden bedt med til den efterfølgende Middag, og i Løbet af Aftenen syntes min Morfar fra Trolleholm - som var en brøsig Herre - at han burde være lidt

venlig mod den frygtelig generte Præst, saa han sagde: »Kom kyrkoherden, låt oss ta' en punch tillsammans!« (Widing): »Næe tack så mycke greven, jag dricker inte punch!« (Morfar): »Va!! dricker inte kyrkoherden punch!? Jamen har inte kyrkoherden tagit studenten då!?! - (Widing): »Joh greven - jovisst har jag det.« (Morfar): »Jamen, hur fa'en har det gått till då?!« Vi kom jo ikke saa ofte i Kirke (heller ikke dengang!) - med til Julotta husker jeg at have været med nogle gange i Widings Tid. Dengang var der en Mandsside og en Kvinde-side i Kirken med Mændene til højre. Da Kirken ikke ejedes af Familien, var der ingen specielt udsmykket »Stol« (Bænk), men Familien paa Røssjøholm havde to Bænke som lignede alle de andre. Vores var No. 20 husker jeg. Mor sad i Kvindebænken med Bitten og Lærerinden og plejede at invitere Fru Bengtsson med Døtre ind til sig, og som mindre Børn sad Carl og jeg ogsaa hos Mor, men da jeg beklagede mig over, at jeg som Dreng skulle sidde sammen med Kvindfolkene, fik Carl og jeg efterhaanden lov til at sidde i Fars Bænk sammen med gamle Bengtsson og hans Sønner. Kyrkoherden prædikede umaadelig længe og for os ret uforstaaeligt, men naar han var færdig, skete der endelig noget, for saa var der kollekt som foregik paa den Maade, at alle Kirkegængere defilerede forbi Alteret, hvor man paa Præstens udbredte Lommetørklæde placerede sin Skærv, alt imens Præsten laa knælende henskudet i Bøn og med lukkede Øjne. De var dog ikke mere lukkede, end han meget nøje bemærkede, hvem der lagde hvad!

Far holdt meget af at gaa lange Ture, og intet andet Sted jeg har set - i min efterhaanden lange Levetid - var bedre egnet til det end Røssjøholm. Dengang var der langt flere Stier og Smaaveje i Skovene. F.Ex. var Lunden og Planteringen gennemkrydset af Spadsrestier, og paa smukke Udsigtpunkter

stod der Bænke. Ved »Västbänken« i Lunden var der særlig smukt ved Solnedgangstide. De fleste af disse Bænke stammede fra Farforældrenes Tid. Næsten hele Turen rundt om Søen (10 km.) foregik paa smaa Stier. Man kunde gaa til Trollehallar ad en Sti langs Søen over Lärkerødsbäcken - som man passerede paa Trædesten - og videre over Hannafly til Trollabäcken, som man saa fulgte helt op igennem Kløften. Derimod skulle man ud paa et Stykke Landevej mellem Søerne forbi Brogaard for at komme op i Västerskogen til Träfflehall, hvor Svartabäcken løb tæt forbi. - En spændende Tur gik til Kraftstationen, der var et lille Vandkraftværk, som Far havde bygget for at skaffe El-kraft til Savværket, som dengang laa ved Vandmøllen - Kvarnen. I Kraftstationen residerede Bestyreren Ernof, som bl.a. kunde gøre ens Lommekniv magnetisk ved at holde den et eller andet Sted paa den store (syntes jeg dengang) Dynamo. Det var ogsaa interessant at se Turbinerne nede i Vandet.

Vi ansaa det for en stor Ære at faa Lov til at gaa med Far, hvorimod vi ikke brød os om at gaa med Huslæreren Hr. Bonde. Han var Ærkekøbenhavnerv og hadede at være paa Landet, bortset fra naar han var i Spejderlejr med sin I'ste Østerbrotrup, hvor han var Tropsfører. Da han engang var hjemme i Kildevældsgade paa Østerbro, sagde han ved Tilbagekomsten: »Det var herligt igen at føle Brosten under Fødderne!« Derimod var Bittens (og i Begyndelsen ogsaa vores) Lærerinde Frk. Svane en passioneret Naturelsker og »Gaagænger«.

Af andre »Røssjøholmere« husker jeg Savværksbestyreren Edward, som var en lille hidsig Mand, der efterhaanden havde mistet alle sine Fingre i Baandsavene! Trods dette Handicap var han ivrig Jæger og deltog altid i de smaa Klapjagter, hvor han paa uforklarlig Vis fik trykket sin gamle

Hanebøsse af, og – saa vidt jeg husker – endog ramte nu og da. Desuden var der Smeden Johan, som meget tit var fuld og sloges med konen og Sønerne. Han var en rigtig Albert Engstrømfigur at se paa. – Familien Sjunneson spillede en stor Rolle og var kendt for at være dygtige, flittige og ordentlige, som alle havde eller fik meget betroede Stillinger. Specielt husker jeg Lastvognschaufføren Albert og Skovfogeden Nore, som var Brødre. Jägaren hed Svensson, men ham husker jeg kun ganske svagt. Han døde af »Den spanske Syge«, som var en frygtelig Epidemi i 1918–19, der specielt angreb unge Mennekser. Baade i Sverige og Danmark hærgede den bl.a. paa Kaserner, hvor de Værnepligtige døde i Snesevis. Svensson var vores Barnepige Anna's store Kærlighed, men jeg tror ikke, den var gengældt. Han boede sammen med sin Søster Jorja (hun har jo nok heddet Georgia) som Anna etablerede Venindskab med, men lige lidt hjalp det! Efter Svensson tror jeg, der var en Pause med Skyttestillingen, indtil Frederik Mengel kom som Flygtning fra Rusland med Kone og tre Børn (som dog aldrig kom til Røssjøholm). Om Mengel kunde jeg skrive en hel Bog, hvad jeg maaske vil gøre en anden god Gang. Mengel blev anbragt i »Hålan« som en Slags Ungkarl og boede dér, indtil Far skaffede ham Stillingen som Godsforvalter paa Norholm nogle Aar før Tante Kristiane døde (saa det maa have været i Midten af Tyverne, da Tante Kristiane døde i 1929). I de Aar Carl og jeg gik paa Frederiksborg Statsskole – 1922–29 – spillede Mengel en stor Rolle i vores Tilværelse under Ferierne, hvor vi tilbragte næsten al vor Tid med ham paa Jagt eller nede i »Hålan«. Den næste Skytte hed Karlsson, og han var desuden Skovfoged.

Far og Mor havde to Biler. De første blev anskaffet 1912. En »lukket« F.N. (Fabrique Nationale fra Belgien) og en »aabent« Argyle af skotsk Fabrikat. De blev kun benævnt den

lukkede Bil og den aabne Bil. Den lukkede var meget luksuriøs indvendig, hvor der var Plads til 5 Personer. Chaufføren sad i fri Luft (dog under Tag) og Vinduet ud til ham kunde ikke bevæges, saa derfor var der et Talerør (med Elfenbenstragt) fra Bagsædet ud til ham. Gearstang og Haandbremse sad udvendig paa Bilen ligesom to Reservehjul. Alt som ikke var sortlakeret (Lygter, Køler, Hjulnav, Dørgreb og alle mulige Haandtag) var af Messing og skulle selvfølgelig pudses hver Dag. Om Vinteren var Marinus iført en graa Ulveskindspels, og inde i Vognen, hvor der sandelig ogsaa kunde være koldt, var der pelsforede Fodposer og Masser af Plaider. Den aabne Bil havde ikke elektriske Lygter, men Karbid, og den skulle startes med en saakaldt Forvarmer (ligesom en fiskerbaad dengang). Marinus paastod, at han havde faaet ødelagt sin Ryg i de Aar paa Grund af denne Bil, som var meget svær at faa i Gang. Jeg har forøvrigt aldrig siden set en Vogn af dette Mærke, og jeg ved, at Fabrikken senere ophørte med at producere Biler ligesom Fabrique Nationale i Belgien, der helt gik over til Vaabenproduktion under Verdenskrig I.

Et stort Problem ved Datidens Bilture var - foruden de elendige Veje - de Hestekøretøjer man mødte, hvor Hestene uvægerlig (og meget ofte Kusk og Passagerer) fik et hysterisk Anfald ved Synet og navnlig Lyden af dette uhyggelige sig nærmende Monstrum. Man maatte næsten altid standse helt, og Far eller Chaufføren gik ud og tog Hesten(e) ved Hovedtøjet. Det var bestemt ikke ufarligt, da Kuskene ofte forsøgte at piske paa Hestene, og hvis det var en Bonde paa Vej hjem fra Marked i Byen, var han i de fleste Tilfælde stærkt beruset. - Bilerne punkterede selvfølgelig meget ofte, og det maatte tages med i Beregningerne, naar man skulle naa frem til aftalt Tid - hvad man mærkelig nok alligevel altid gjorde - i Mod-sætning til i Dag! - Det var heller ikke ualmindeligt, at alle

maatte ud af Bilen, fordi en Bakke var for stejl. F.Ex. var der paa Vejen til Øssjø en berygtet Bakke, kaldet Körsbärsbacken, som min Far og navnlig Marinus havde stor Respekt for - specielt hvis der var »isgata«.

Jeg husker at have set Far selv køre den aabne Bil, men han brød sig bestemt ikke om det, og da han engang paakørte en høj Pille med en Stenkrukke paa Toppen (Ved Indkørslen til Øssjø) og denne Krukke nogle Sekunder stod og gyngede med Fare for at falde ned i Bilen, hvor Mor sad, holdt han helt op med selv at køre. Mor ville gerne lære at køre, men maatte ikke for Far, da han ikke mente, at det »anstod« sig for en Dame. Man maa ogsaa huske, at der dengang ikke fandtes ret meget Hjælp, hvis der skete noget. Benzintankstationer, Værksteder, Redningskorps og deslige fandtes slet ikke undtagen efterhaanden i større Byer, og skulle en Bil, der var kørt i Grøften eller fast i et Mudderhul hives op, foregik det med levende Hestekræfter, hvis man var heldig at faa fat paa det. Jeg husker, at den aabne Bil engang fik Brud paa Differentialet og maatte sendes med Baad til Skotland og var væk i mindst 4 Maaneder! -

I Bryghuset - Carl og Drudes nuværende Domicil - var der Vaskehus. Der blev kun vasket Storvask 2 Gange om Aaret (ligesom paa Oreby), men paa Røssjøholm blev Tøjet skyllet i Søen, hvilket foregik fra en Slags firkantet (kvadratisk) Pram, som laa fortøjet til en lille Bro. Vaskerkonerne, jeg tror der var 4 (som ikke var ansat i Huset) stod i denne Pram og dypede de store tunge Duge og Lagner i Vandet, hvorefter de bankede løs paa det med særlige Klaptræer. Det var et haardt og koldt Arbejde, og de stakkels Koner saa da ogsaa tit meget forkomne ud. - Far fortalte, at engang havde saadan en Pram revet sig løs ved stærk Fralandsvind, mens Konerne klappede oaa Livet løs og først opdagede deres farlige Position, da

de var næsten ovre ved Kastelholmen. De begyndte at skribe og blev efterhaanden heldigvis observeret af den gamle Fisker Per Nilsson (som vi ikke har oplevet), der fik bugseret dem tilbage.

Far rejste ofte til København og ind imellem til Oreby (i den Tid hvor vi ikke boede der). Som Regel tog han Toget fra Ængelholm, da det regnedes for unødvendig Luksus at køre i Bil lige til Helsingborg. – Selve Rejsen til og fra Oreby med Familien, Personale, Huslærer m.fl. foregik paa flg. Maade. Alle blev sendt med Toget undtagen vi fem Familiemedlemmer samt to Chauffører til de to Biler. I den aabne Bil sad Far med Tjenerchaufføren Johannes Kruse (og senere Frits Bengtsson) og Resten af Vognen var fyldt med Bagage. I den lukkede Bil med Marinus ved, Rattet sad Mor med os tre Børn. Pladsen ved Siden af Marinus var umaadelig eftertragtet af os Drengene, men det var kun faa Gange, vi fik Lov til skiftevis at indtage denne privilegerede Plads »i det fri«, hvor man dels kunde se paa de forskellige Instrumenter og Haandtag og dels kunde tale med Marinus, som jeg saa op til som en Guddom, fordi han kunde »styre« Bilen. Mor vilde helst have os inde i Vognen, for at vi ikke skulde blive forkølede, hvad vi alligevel altid blev efter en saadan Expedition. Rejsen gik over Helsingborg-Helsingør-Hillerød-Roskilde-Køge-Rønnede-Vordingborg. Der blev gjort holdt flere gange, men ved Rønnede Kro blev det til et længere Hvil med Madpakkespisning og Tur i Krohaven for at »strække Benene«. Fra Rønnede regnede man en god Time til Vordingborg, hvor Overfarten til Falster skete paa en mindre Bilfærge kaldet Gaabensefærge. Den sejlede i en stor bue udenom Masnedø og var over en Time om Turen. Videre gik det saa over Nr. Alslev til Guldborg, hvor den lille Færge kunde tage Max. 2 Biler ad Gangen. Den havde ingen faste Færgetider, men gik saa

snart, der var nogen, der vilde over. Overfart 5 Minutter. - Det sidste Stykke frem til Oreby var hurtigt overstaaet, og det første, der skulde gøres, var at sige Goddag til den meget populære og afholdte Gaardskarl Christian - af andre kaldt Reservebaronen fordi han altid indledte en Samtale om et eller andet betydningsfuldt med Ordene »Mig og Baron«, dog ikke naar Forældrene var i Nærheden! - En saadan Rejse varede hele Dagen, men man maa i Dag huske, hvilke Vilkaar, der dengang blev budt de landevejsfarende. (Togtrafikken var derimod langt bedre og behageligere end i Dag!) Bilernes Tophastighed var vel dengang 50-60 km. men det var uhyre sjældent, man naaede op paa denne svimlende Fart. Asfalterede Landeveje fandtes ikke. (I Byerne var Gaderne brolagt). Vejene var belagt med Granitskærver dækket af Grus, men hvis Vejen var »slidt« kom Skærverne op. Var det Regnvejr, var der store Vandpytter, og i Tørvejr støvede det helt utroligt. Omfartsveje ved Byerne var et ukendt Begreb. Vejen førte altid lige igennem Centrum. Vejskiltene var kun beregnet for lokalkendte. Der var kun de berømte Milepæle, som senere blev afløst af Kilometersten, hvor Nulpunktet var Raadhuspladsen i København.

Imidlertid gik alle disse Rejser godt bortset fra een Gang, hvor der - af ukendte Aarsager - gik Ild i den lukkede Bil. Jeg var ham, der sad ved Siden af Chaufføren - i dette Tilfælde Johannes. Jeg husker, at det pludselig sagde WHUMM, og saa var hele Motorhjelmens omspændt af Flammer. Johannes raabte »UD«, hvad jeg adlød saa promte, at jeg rullede rundt ude paa Vejen og saa den brændende Bil standse 50 meter længere fremme. Jeg tror, Carl sad med Far i den aabne Bil, som kørtes af Fritz Bengtsson, men Mor og Bitten sad bag i den brændende Bil. Mor - som kunne være meget raadsnar og modig - havde sine Bryslerkniplinger og sin Zobelcape

samt meget andet godt i 2 Kufferter bag paa Vognen, og var ikke til sinds at prisgive dem, saa hun reagerede lynhurtigt og spændte selv Kufferterne af, selvom Johannes raabte: »Den springer i Luften naarsomhelst«! Den sprang nu ikke i Luften, men blev næsten ødelagt, og vi saa den aldrig mere. Far - som kørte langt forude - fik næsten et Chok, da han saa Bilen ompændt af Flammer og sort Røg, men bagefter var han jo lykkelig over, at ingen af os var kommet noget til. Mærkelig nok kom der efter nogen Tid en Vognmand kørende i en stor aaben splinterny Hudson (amerikansk) og han kørte os til Oreby (med en Fart, vi endnu ikke havde oplevet). Da Far bagefter sagde til ham: »De kører sandelig meget hurtigt« svarede Manden: »Jeg er ogsaa kendt under Navnet Lynchaufføren!« - Far syntes saa godt om denne Hudson, at han købte en (dog lukket) som Erstatning for den udbrændte F.N.

OREBY

Med til Oreby havde vi - som allerede nævnt - Folkene fra Røssjøholm. På Oreby var desuden Christian og Linnedjormfruen Maren-Stine, men ingen af dem boede i Huset. Yderligere blev der engageret en ekstra Tjener og et Par Piger i Sommertiden, da Huset var meget større, og der var mange liggende Gæster det meste af Sommeren. Disse var næsten altid de samme, og de blev i Maaneder. Moster Lisa og Morbror Gustaf Rudbeck med Børnene Frederik, Ewa og Sigrid. Mors ældste Søster Ewa Leuhusens Datter, som ogsaa hed Ewa og var paa Alder med Bitten. Lissi, Karen og Manon Schimmelmann samt deres Mor, Tante Margrethe født Knuth. Mimmi og Mary Løvenskiold - et Par gamle Frøkener, som var Søstre til Tante Sofie Bertouch-Lehn. Siggi Tobiesen, som havde været Selskabsdame hos Farmor og var den eneste tilstedeværende, da Farmor sank død om paa Møllen i 1909. Tante Anna Rosenørn - den senere Priorinde paa Vemmetofte. Foruden denne »faste Stok« af Langtidsgæster var der en jævn Strøm af Gæster paa kortere Ophold saasom Mors Brødre og Svigerinder, Søstre med Svogre og næsten alle ledsaget af Børn. Ligeledes de allerede fra Røssjøholm omtalte gamle Venner af Far samt hans meget gode Ven

Kammerherre Valdemar Bache, som Far kaldte Valde, hvorimod Mor var DES med ham, og vi sagde Kammerherren. Han var utrolig vittig og underholdende samtidig med at han spillede godt Klaver og var meget chevaleresk mod Damerne. En Type som ville være utænkelig i Dag. - Desforuden kom jævnlig overnattende Arkivarer, Bibliotekarer, Konservatorer, Ingeniører, Arkitekter og Revisorer, som Far havde forskellige Gøremaal med. En Sommer udlejede Far Møllen til den svenske Maler Mathias Taube, som boede der med sin danskfødte Kone og Datteren Aino, der senere blev en kendt Filmskuespillerinde i Sverige (bl.a. i Bergmanfilm). Maleren August Tørslev var her ogsaa en Sommer ligesom den svenske Maler Baron Magnus Rappe (der ikke kunne lade Mors Kammerjomfru Kristine i Fred!) Hun blev forøvrigt bagefter gift med Christian, der sad som nybagt Enkemand med 9 Børn. Yderligere husker jeg den svenske Miniaturemaler Jernstrøm, der malede os alle fem (Jeg har dem her paa Møllen). Maleren Johannes Glob (Far til Rigsantikvaren) var her flere Gange og malede bl.a. Bitten.

Til Naboer regnedes alle der boede paa Lolland-Falster, og de Steder mine Forældre »omgikkes« var Halstedkloster (som dengang hed Juellinge), Knuthenborg, Rudbjerggaard, Lungholm, Engestofte, Aalholm, Fuglsang, Hardenberg, Aggerup og paa Falster Orupgaard, Pandebjerg og Stiftamtmand Oxholm i Nykøbing. Af jævnaldrende Børn paa disse Steder var der Axel Tesdorpf, hans Broder Edward var noget ældre end Bitten, og Søstrene var betydelig ældre ligesom deres Kusine Addi Wichfeld. Claus og Ulrik Ahlefeld Laurvig tilbragte alle Ferier hos Bedsteforældrene paa Orupgaard. Paa Juellinge var Alette, Niels og Erhard, men de kom kun paa kortere Besøg i de Aar, da deres Forældre levede adskilt (uden at være skilt).

Omgangen Naboerne imellem var næsten udelukkende Middagsselskaber, og dengang var vi jo for smaa til at være med ude om Aftenen, saa det var ret begrænset, hvad vi saa til de nævnte Børn. Forældrene holdt adskillige Middage i Løbet af Sommeren, og da skulle vi altid være nede fint omklædt for at hilse paa Gæsterne, inden de gik til Bords. Jeg var meget genert og hadede denne »Hilsen paa«, men samtidig var det vældig spændende at se alle de fremmede Køretøjer (først Heste og saa Biler, hvoraf nogen var meget finere end vores). Der var ogsaa et vældigt Postyr i Huset, naar Gartner Pallesen med 5-6 Gartnerelever pyntede Bord og Stuer. Bordet var selvfølgelig altid med hvid Dug, paa hvilken Pallesen saa lagde de mest snørklede Mønstre med Tændstikker, hvorefter Eleverne saa lagde afplukkede Blomsterhoveder paa disse. Pallesen var landskendt for sine Blomsterdekorationer, som man sikkert i Dag ville finde altfor overdrevne (undtagen paa Frijsenborg). - Efter Middagen blev alt dette fjernet med Koste på store Bakker, og der røg ofte baade Frugtbestik og smaa Saltskeer med ud, som saa den stakkels Førstetjener skulle finde i Løbet af Natten, men i Aarenes Løb er der selvfølgelig forsvundet meget paa den Maade, ligesom en del vel er stjålet. - Der blev serveret af 8 Tjenere, som alle var »i vores Brød« - og det gik saaledes for sig: 1. og 2. Tjenerne, som var faste. 3. Tjenerne (kun for Sommeren). 2. Kusken Carl Christian (som altid lugtede af Hestestald) samt 4 Gartnerelever (som havde øvet sig ved nogle mindre Middage). De var alle iført Liberikjole, mørkeblaa Fløjlsknæbukser med Sølvspænder lige under Knæet, lange sorte Silkestrømper og Laksko (Pumps) med Sølvspænder. Min Far havde en indgroet Mistillid til serverende Kvinder og syntes ikke, de hørte sig til i en Spisestue! og det var først de allersidste Aar af hans Liv, han måtte finde sig i at se Astrid Malchow servere ovre

paa Oreby. (Og saa var hun endda dygtigere og hurtigere end de fleste Mænd!). Jeg har aldrig selv set det, men jeg ved, at da vi var helt smaa, havde Far Skytten Iversen staaende bag sin Stol i samme Slags Jægeruniform som Filip Ekmann havde paa Røssjøholm, men jeg tror, at Iversens Efterfølger Skovfoged Christensen havde bedt Far om at blive fritaget for dette Job.

En af disse serverende Gartnerelever - Christian Carlsen - blev saa glad for at servere, at han søgte Pladsen som 2. Tjener og var hos os i flere Aar baade paa Oreby og Røssjøholm. Han blev senere Tjener og sluttelig højt betroet Hushovmester paa Vemmetofte Kloster. - Hvor mange, der var beskæftiget i Huset en saadan Aften, kan jeg ikke sige, men alle skulle jo bispises og ikke mindst de fremmede Kuske og Chauffører. De fremmede Heste blev sat ind i den saakaldte Rejsestald (Den østlige Ende af Herskabsstalden) og 1. Kusken Marinus (det var han, før han blev Chauffør), som aldrig serverede, var en slags Vært for de tilkørende Kuske, som spiste i Borgestuen paa Slottet. Man maa heller ikke glemme, at der ikke var elektrisk Lys, saa der var nok at gøre Aftenen igennem. - Om Aftenen blev der baaret Borde in med Drikkevarer og Frugt, og senere blev der serveret The.

Man blev som Regel inviteret til 18.30 og gik til Bords, saa snart alle var kommet. Der blev aldrig (som i Sverige) budt paa noget eller røget inden Middag og selvfølgelig heller ikke røget i Spisestuen. Lige efter Middagen bød Tjenerne Kaffe og lidt senere Cognac og Likør, men først senere, naar Herrene gik ind i Rygeværelset og Biblioteket, blev der budt Cigarer. Damerne røg dengang ikke. Der blev konverseret i de forskellige Stuer og spillet Bridge ved et Par Borde - (men Bridgespillerne dominerede ikke Selskabet, som man ikke sjældent oplever det i Dag). Engang imellem blev der spillet

Klaver og sunget. Særlig husker jeg den finske Grevinde Mannerheim, som sang - vistnok godt - men saa højt, at Ruderne klirrede. Hun blev akkompagneret af Far, som havde et lidende Udtryk i Ansigtet! Derimod sang vores nye unge Tante Goe Bonde født Richelieu meget yndigt. (Hun skulle senere blive Mor til Jean Auzimour-Just). - Hun var kun 19 Aar, da hun blev gift med min Morbror Claes, og de boede nogle Aar i Kina, hvor han var svensk Gesandt.

Et stort Original var Onkel Poul Bertouch-Lehn fra Lungholm gift med Tante Sofie og Bedsteforældre til nuværende Poul. Han var en statelig Mand med langt hvidt Skæg, og han var meget stolt af, at han ikke behøvede at gaa med Slips eller Sløjfe, som jo alligevel ville være usynlige. - Til Klapjagt mødte han op i et malerisk Udstyr, som man kan se paa gamle Billeder af Kejser Frantz-Josef. Det bestod af en Slags Jægeruniform i tykt grønt Klæde med Hjortetaksknapper, meget store sorte (nærmest) Søstøvler af Fedtlæder, en vældig Hirschfänger - (selvom der kun skulle skydes Harer og Fasaner!) - en Jagttaske forsynet med et Harenet, hvori der mægtigt kunde ligge et Raadyr samt ovenpaa alt dette - en festlig grøn Filthat med »Gemsefjer«. Bøssen bar han selvfølgelig altid i Rem. - Som en Kontrast til ham fra det forrige Aarhundrede var (kan man roligt sige) de unge Herrer: Jørgen Wichfeld samt Brødrene Heine og Curt Haugwitz, som var klædt som den toneangivende Prince of Wales (senere engelsk Konge og Hertug af Windsor). De indførte til Danmark noget, som endnu ikke var set paa disse Breddegrader - nemlig Plusfour-benklæder. Disse skulde være 4 engelske Tommer under Knæet (deraf Navnet), og saa var de meget viere, end man kender dem i Dag. Da Onkel Poul engang saa disse tre forsøge at balancere igennem noget rigtigt lollandsk »Plutte« ude ved Arkadien (ydermere var de den Dag iført lette

haandsyede Golfsko med store Læderlapper, der daskede over Snørelidserne!), sagde han med høj Røst paa sit uforfalskede lollandske til Mor (der havde deltaget i Jagtfrkosten paa Rodsnæs): »Nej - nu ska' du bare se Sigrid te' de tre unge Spra'ebasser dér - de har faat Lort i Bowserne, har de! - Nu kendte han dem jo særdeles godt lige fra de var Dreng, og han havde været en god Ven af Jørgens Far Henning Wichfeld, som godt kunde lide at »krumme Armen«, hvad Onkel Poul heller ikke forsømte. En Del Aar senere fik Bitten engang Onkel Poul til Bords ved en Middag hos Jørgen og Monica paa Engestofte, og da udtalte han, idet han kastede et Blik rundt i den ikke helt lille Spisestue: »Ja, lille Bitten, i denne Stue har jeg drukket saa meget, at en lille Jolle magelig ku' fly'e i det!« -

Da Jørgen bragte sin irsk-engelske Kone Monica til Landsdelen, blev der nærmest Furore hernede - specielt blandt Fruerne, fordi de syntes, hun førte sig udfordrende frem paa mange Maader. Hun var stærkt sminket (make up - vilde man nok kalde det i Dag). Hun havde rødakerede Negle (Rovdyrklør - som Far kaldte dem!). Hun røg Cigaretter Dagen lang - ogsaa ved Bordet - dog ikke paa Oreby. Hun drak en Blanding af forskellige Spirituosa som blev benævnt Cocktails (Alene Ordet!). Hendes Kjoler var stærkt nedringede (paa Ryggen til Bæltstedet). Hun fandt det provinsielt at spise Middag halvsyv. Ja, før Kl. otte-halvni drømte hun ikke om at dinere. Imidlertid var der ingen i den ældre Generation, der lod sig gaa paa af alt dette (heller ikke Grevinde Nina Raben, som dog var amerikansk født og meget langt fra at være provincial) - Kun Heine og Curt, som begge blev meget betaget af Monica (hvad jeg godt kan forstaa) indførte med Begejstring »den nye Tid« paa Hardenberg og Rosenlund. - Man maa i denne Forbindelse ikke glemme, hvad disse »nye

Tider« medførte af Problemer for Folkene, som var ansat i disse Huse og fik helt urimelige Arbejdstider. For Hardenbergs Vedkommende formildedes det betydeligt, fordi Heine opholdt sig på Rejser i Udlandet 8-9 Maaneder om Aaret, og paa Engestofte blev Økonomien efterhaanden saa anstrengt, at Jørgen og Monica flyttede til Frankrig og først kom tilbage til Engestofte ved sidste Krigsudbrud.

Livet paa Oreby for os Børn kunde passende inddeles i to Terminer: *Ferietiden* fra omkring Sct. Hans til Slutningen af August, hvor alle de førømtalte Gæster kom på længere eller kortere Ophold, og *Dagligdagen*, hvor vi gik i Skole. Bittens Lærerinde, Frk. Svane, var ogsaa vores Lærerinde i de allerførste Aar. Altsaa hende der faktisk lærte os at læse, skrive og regne samt enkelte andre Begynderfag. Da Bitten jo var betydelig ældre end os to Brødre og naturligvis var begyndt på sin Skolegang adskillige Aar tidligere, blev vi ikke undervist i samme Stue, hvorimod Carl og jeg fulgtes ad i vor Skolegang gennem alle Aar, baade hjemme og senere i Frederiksborg Statsskole lige til vores Studentereksamen i 1929. - Frk. Svane var et dejligt Menneske, som vi alle holdt meget af, og mine Forældre nærrede en ubegrænset Tillid til hende. Hun fulgte da ogsaa Carl og mig til Hillerød i 1922 som »Husmor« for vores lille Skolehushold dér, indtil hun 3-4 Aar senere rejste til Canada og giftede sig med en Barndomsven fra Guldborg (hvorfra hun ogsaa var). Til os kom i de resterende Aar Frk. Petersen - kaldet P. - som vi ogsaa holdt meget af.

Efter Begynderundervisningen paa Oreby (og Røssjølholm) fik Carl og jeg Huslærer, og den første hed Hr. Kistrup. Han var rar og flink, men ikke nogen god Lærer. Senere blev han Bibliotekar i en af de større østjyske Byer. Han afløstes af Hr. Bonde, som efter min Mening heller ikke var særlig fremragende som Lærer, men det har nok heller ikke været nogen let

Opgave for nogen af dem. Han var cand. pharm. og havde rejst meget. Bl. a. havde han været Provisor paa et Apotek paa de Vestindiske Øer (Jeg husker ikke hvilken). Han havde ogsaa arbejdet for Far i Rusland og nævnes i hans Ruslandsdagbog (som en ung dansk Hr. Bonde, som ikke snorkede i Sovevognen!). For Arkitekt Tvedes Sønner havde Hr. Bonde ogsaa været Huslærer. Vores Skolestue var det inderste af de tre »hvælvede Værelser«, hvor jeg forøvrigt er født. De unge kender det som »Haralds Stue«. Hr. Kistrup kunne slet ikke styre os, hvorimod Hr. Bonde benyttede sig af de paa den Tid meget almindeligt forekommende »slaaende Argumenter«, som i hans Tilfælde ikke blev eksekveret med Lussinger, men derimod med en Ridepisk paa den stramme Buksebag. Vi fandt imidlertid paa at skribe saa højt (hvad der ikke var svært, da det gjorde nederdrægtig ondt), at Mor hørte det og kom tilløbende som en Fasanhøne, der vogter sine Kyllinger. Da Hr. Bonde blev skældt ud af Mor, fordi han slog hendes uskyldige Børn, fandt Hr. Bonde paa noget, der for os var som at komme fra Asken i Ilden. Hvis en af os havde været uartig i Timerne - der kun var om Formiddagen - sagde han: »Du kommer op i mit Værelse Kl. halvfem og faar 4 Piske-slag!« - Saa var Resten af Dagen jo ødelagt for den Stakkel, som - sikkert velfortjent - skulle vente Resten af Dagen paa Afstraffelsen med den berygtede Pisk, som var lavet af Raagummi og stammede fra Hr. Bondes føromtalte Ophold i Vestindien.

Hr. Bonde - som vi trods disse Fortrædeligheder alligevel ganske godt kunne lide - appellerede meget til vores Æresfølelse og dette at være en kæk Dreng med Hjertet paa rette Sted og blive et rigtigt Mandfolk, hvis Ord stod »til Troende« og at man ikke skulde sladre og meget mere af samme Skuffe. Resultatet var, at vi ikke turde fortælle Mor om disse Afstraf-

felser. - Jeg tror, at jeg fik »Broderparten« af dem. - Hænderne sad jo løsere paa Folk dengang, og det var en Selvfølge, at man fik Klø i Skolen og i Lærepladser. Paa Statsskolen var man en »Tøsedreng«, hvis ikke man havde faaet en af Lektor Repstocks berygtede Lussinger, som blev effektueret paa den Maade, at man blev kaldt op til Katederet og foran alle 25-30 Kammerater fik man et eller to kraftige Slag paa Kinden af hans vældige Næve samtidig med, at han med den anden holdt paa den modsatte Kind, for at man ikke skulde falde eller eventuelt forsøge at dukke sig. Det vigtigste var, at man ikke kom til at tude. Kunne man klare det, var man Klassens Helt i næste Frikvarter. Denne Beskrivelse hører saadan set slet ikke hjemme her, men da jeg ved, hvor meget der blandt de saakaldte Pædagoger i Dag bliver ævlet om korporlig Afstraffelse, synes jeg godt, det maa komme med her, og i samme Forbindelse vil jeg sige, at jeg aldrig selv er blevet slaaet, uden der var særdeles god Grund til det, og jeg har heller aldrig set andre blive det. Den Disciplin, jeg dengang lærte, har uden Tvivl gavnet mig under min senere Uddannelse i Hæren, under Landvæsenstiden o.s.v. - og jeg mener ikke, jeg har taget Skade af den Tugtelse, jeg dengang fik.

Mor og navnlig Far holdt meget paa, at vi skulde have rigelig med Motion og frisk Luft hver Dag i al Slags Vejr. Vi spadserede lange Ture, og da vi blev lidt større red og cyclede vi. - Jeg begyndte at ride paa Islænderen »Travalett«, da jeg var 6 Aar. I Begyndelsen havde Far et forsvarligt Tag i »Travalett«s Bidsel formedelst en Longeline, og jeg husker endnu klart, hvor stolt jeg var den første Gang, vi red ud uden denne Line. Det maa kunde sammenlignes med den Følelse, de nybakte Piloter har, første Gang de bliver sendt op alene.

I Herskabsstalden var der dengang 8-10 Heste til daglig. Der var altid 4 Køreheste, som kun blev brugt til Kørsel og

aldrig redet. De skulle være sorte (maaske med en hvid Blis eller Sok, men ikke mere). De var enten Oldenborgere eller Traquenere (sidstnævnte var lidt lettere). De skulde røres hver Dag i mindst en Time, hvis ikke de skulde køre Herskabskørskel den Dag. Det skete med en særlig Vogn og blev ofte kombineret med en Tur til Saksøbing efter et eller andet. Endvidere var der nogle Rideheste, hvoraf jeg særlig husker »Maud«, som jeg senere maatte ride paa som den første »Voksenhest« – saa det var jo ogsaa et af Højdepunkterne i ens Barneverden. Bitten havde en Hest, som hed »Stella«, og det berømte Æsel »Ajax« var ogsaa Bittens. Det blev over 30 Aar og gik her endnu i flere Aar efter, jeg havde overtaget Oreby i 1935. De sidste Aar gik det løst omkring, og jeg har ofte mødt det i Kohaven og Christianelund, men ellers holdt det sig mest omkring Oreby Avlsgaard, hvortil Hestene blev flyttet, da Herskabsstalden blev lukket i 1923. – I de første Aar havde Far en hvid Araberhingst – »Ibrahim« – som han havde faaet af Eggert Knuth. Den var meget vild, og ingen turde ride paa den, saa jeg tror, den blev solgt til et Stutteri.

I Herskabsstalden boede Andenkusken, som skulle være ugift. Han spiste paa Slottet. En saadan Herskabsstald blev holdt næsten som en Operationsstue. Der skulde være pinligt rent overalt, og man skulde kunde stryge Hestene over Ryggen med hvide Handsker paa, uden det maatte kunne ses – paa Handskerne altsaa!! – Om Dagen var de Heste, der stod i Spiltovtov »bundet op«, saa de ikke kunde lægge sig, og de havde Dækkenener paa baade Sommer og Vinter (om Sommeren ganske lette Lærredsdækkener for Fluor etc.). – Al Strøelse (som kun maatte være Hvedehalm) blev skiftet ud hver Morgen, og Brostensgulvet blev stænket med Vand – fejet og strøet med Strandsand. Om Søndagen og Onsdagen (hvor Oreby Have var aaben) kunde Turisterne ogsaa bese Stalden, ligesom Vognporten var aaben.

Samme Vognport var - i Modsætning til Staldbygningen der har Skifertag - dækket af graa Teglsten, og en skønne Dag syntes Far, at dette Tag ville passe vældig godt paa Røssjøholm, hvor der hidtil havde været Spaantag, saa Vognporten blev ganske roligt revet ned, og Tagstenene sejlet med en Skonnert fra Oreby Havn til en lille Havn i Skælderviken. Dette fandt sted omkring 1922-23, hvor Herskabsstalden alligevel skulde lukkes. Hestene blev flyttet ud paa Oreby Avlsgaard, og der skete en vis Indskrænkning i Antallet, men dog ikke mere end der lige til men Overtagelse stadig fandtes et Spand sorte Køreheste og en 2-3 Rideheste, som jeg fortsatte med op gennem Krigsaarene (hvor de var uundværlige) og videre til ind i Tredserne (med Harald). Da de unge jo ikke kan huske det, skal jeg nævne, at den Juliaften i 1951, da Far blev bisat, stod Kisten paa en Fladvogn trukket af de sorte Køreheste. - (Flere »Juletræer«!).

Bitten - som aldrig kom til at gaa i en »rigtig« Skole - havde foruden Frk. Svane en Overgang en anden dansk Dame Frk. Hansted - kaldet »Praas« - som senere blev gift med den kendte Københavnertandlæge Otto Kemp, som hele Familien gik til i Aarevis. Yderligere havde Bitten en tysk Lærerinde Frl. Stange og en engelsk Lærerinde Miss Mc.Bride. De var dog ikke samtidig her. Endelig var der ogsaa i en Periode en svensk Frk. Werner, som var kunstnerisk anlagt. Hun lavede bl.a. af gamle Tøjstumper, Vat m.m. adskillige Julenisser, som vi alle holdt meget af, og det blev Tradition, at de hvert Aar stod paa Julebordet i Spisestuen paa Røssjøholm, saa længe Mor og Far boede der (til 1940).

I 1919-20 var der Wienerbørn paa Berritzgaard. Efter Verdenskrigen 1914-18 var der nogle »slemme« Aar for de tabende Parter - Tyskland og Østrig-Ungarn specielt - med Hungersnød, Revolution og anden Daarlighed, og som altid

(ligesom i Dag) gik det særlig ud over de uskyldige: nemlig Børnene. Der blev her i Landet dannet en Komité, som organiserede, at nogle af disse Børn fra det særlig haardt ramte Wien skulde kunde komme til Danmark (der som sædvanlig flød med Mælk og Honning!) og bo hos danske Familier for kortere eller længere Tid. Far syntes ikke, at det »battede« rigtigt med et par Børn hist og her, saa han meddelte Wienerbørnskomitéen, at han havde et tomt Hus, hvor der nemt kunde bo et halvthundrede Børn ad Gangen, men da man ikke var i Stand til at passe Børnene, maatte dette gøres paa anden Maade. Dette blev saa ordnet saaledes, at Østrigerne selv sendte et Antal Damer med Børnene herop, og det fungerede godt. Selve Opholdet var betalt af Far. – Der kom i hundredevis af Wienerbørn til Danmark i disse Aar. Mange blev saa glade for disse Børn, at de fortsatte med at invitere dem herop i Sommerferien i Aarevis, og man kan stadig træffe Mennesker i Østrig, der taler flydende dansk.

Af de paa Oreby fastboende Folk er der mange fra den Tid, der stadig staar meget klart i min Erindring. – En af dem var Vægteren Alexandersen, der var imponerende at se med stort Skæg og paa Maven bar han om Natten en Petroleumslygte fastspændt paa en svær Livrem. Her blæste Vægteren ikke paa Horn, men sang hver Time (fra Kl. 10) Thomas Kingos Vægtervers. Normalt stod han og sang paa Gaardspladsen, men var der Gæster en lun Sommeraften, og de stadig sad paa Havetrappen, kom han derhen og sang. Han var altid ledsaget af sin Hund – en Slags Collie. Desuden husker jeg hans Hest – maaske fordi den havde det mærkelige Navn »Standarius«. Det var en gul Nordbagge. Vægteren havde nok at gøre fra han kom, og til han vækkede Fodermesteren Kl. 3.45. Hans »Runde« (paa hvilken han skulle trække et Kontrolur hver Time en 6–8 forskellige Steder) gik rundt om

Slottet - gennem Gartneriet - til Avlsgaarden, hvor han skulde gå gennem Staldene. Han gik hjem Kl. 5 efter at have afleveret Uret i et aflaaet Skab paa Godskontoret. Var der Uregelmæssigheder i Kontrolstrimlerne skulde der medfølge en skriftlig Forklaring til Godsforvalteren, F.Ex. at han havde maattet hjælpe til ved Kælvning eller en syg Hest. Hvis der var Nordlys, skulde han vække Far, der var meget interesseret i den Slags. Hvis det blev Tordenvej, stod alle op. Dengang var man selvfølgelig bange for Ildebrand, der foruden af Lynnedslag nemt kunne opstaa ved skødesløs Omgang med Petroleumslamper, Stearinlys eller overophedede Kakkellovne og Kaminer. (I Vintertiden blev der hver Dag tændt op ca. 30 Steder i Huset). Derfor skulle Vægteren holde Øje med de Værelser, hvor der var Lys efter Kl. 23. Var det Tilfældet, skulle Vægteren gå op og banke på Døren og se efter, om Beboeren var sovet fra Lyset. Der gik mange pudsige Historier om Alexandersen under Udøvelsen af dette Hverv. Bl.a. fortalte Siggie Tobiesen, at hun en sen Aftenstund stod foran Servanten og vaskede sig uden en Trævl paa Kroppen, da det bankede paa Døren, og ind skred Alexandersen (uden at vente paa noget »kom ind«). Han stillede sig roligt op og betragtede hende interesseret, og da hun bebrejdende sagde: »Men Alexandersen dog!« havde han sagt: »Jamen lille Tobiesen, saadan nau'et har jeg da set saa tit!«

Der gik Vægter paa Oreby i alle de Aar, vi ikke boede der, og senere fortsatte jeg med Vægter her paa Møllen lige til 1965, hvor han blev skaaret væk af Godsforvalterens »Sparekniv«.

I vor tidligste Barndom boede Fru Mengel stadig paa Oreby Kro, som hun drev med stor Dygtighed. Hun var Enke efter en Søkkaptajn, som var forlist med »Mand og Mus«. Hun havde flere Sønner, hvoraf jeg kun har kendt to: »vores« Mengel

fra Røssjøholm og Nørholm, som hed Frederik, og Oscar, som var Skovfoged paa Oreby og boede i Stensore (Sølyst). Efter Fru Mengels Død kom der en ny Kroforpagter Larsen kaldet »Krolaus« eller »Pintekrolaus«. Det sidste kom sig af, at naar han syntes, en Gæst havde faaet tilstrækkeligt af de vaade Varer, sagde han: »No ka do pinte (pine Død) inte taale mer«. Dermed blev det, og det bevirkede, at der sjældent var Ballade dernede. På Kroen var der dengang baade udendørs Keglebane og Dansestrade, og der var Bal hver Lørdag i Sommertiden, ligesom der om Søndagen gik en lille Rutebaad - »Terje Vigen« - fra Saksøbing til Oreby Havn, og hvis der var Passagerer til det, gik den videre til Bandholm. Man maa huske, at Biler var stadig kun forbeholdt de meget faa, og ikke engang Cykler var hver Mands Eje. - Krolaus trak sig tilbage i 1938, hvorefter Fasanjæger Jørgensen kom til.

Om Gartner Pallesen kunne jeg udfylde de næste 10-20 Sider, hvad jeg dog skal afholde mig fra i denne Forbindelse. Han kom i 1906 (fra Bregentved, hvor han havde været Undergartner) og naaede at være her i 45 Aar, indtil han gik paa Pension i sit Hus paa Orebyvej, og han døde først som 90-aarig. Han har fortalt mig, at den første Morgen efter sin Ankomst stod der 46 Mænd og Koner, der alle var ansat i Oreby Have! Nu skal dertil siges, at alle mødte ikke op hver Dag, og adskillige var gamle og svage, men de har vel syntes, at de maatte hen og tage den nye Gartner (med Tryk paa den sidste Stavelse) i Øjesyn. Forøvrigt var der nok at lave - særlig i Sommerhalvaaret. Alle Græsplænerne blev slaet med Le, alle Stenbroer (og dem var der mange af) blev luget med Haandkraft (hovedsageligt af Konerne). Al Vanding i de 6-7 Drivhuse (ca. 600 kvm. under Glas) foregik med Vandkander, som blev fyldt op i den nærliggende Voldgrav (Vandet var herfra iltet og bedre til Vanding end Brøndvand,

som kun blev brugt i Husholdningerne). Alle Veje og Gangstier, som havde afstukne Græskanter, blev skuffet og revet hver Uge, og oven i alt dette var der 4 Td. Ld. Køkkenhave og et ret stort Antal af de saakaldte »Mistbænke«. Der var smaa Frugthaver rundt omkring, ogsaa i Møllehaven dengang, og senere blev disse udvidet med regulære smaa Frugtplantager udenfor det egentlige Haveomraade, saa der efterhaanden var 15 Tdr. Ld. alene med Æbler og Pærer. Pallesen var en enestaaende Arbejdsleder, som gik med i alt Arbejdet uden nogensinde at miste det store Overblik. Han var uhyre afholdt af Mor og Far og senere os, ligeledes af sine Folk samt – det sværeste af alt – de øvrige Funktionærer. Han deltog aldrig i de Intriger og Stridigheder, der trivedes saa frodigt her – særligt i de Aar, hvor Far og Mor boede paa Røssjøholm. Han indførte at holde Gartnerelever, som han fik til at yde det utrolige. De boede i Gartneriet og spiste hos Fru Pallesen. Nogle Gange ugentlig gik de i Aftenskole i Saksøbing, hvor Pallesen ogsaa naaede at være Lærer (og som tidligere nævnt maatte de altsaa ogsaa servere paa Slottet nu og da). De fik ingen Løn, men alt var frit – ogsaa Aftenskolen – Læretiden var 3 Aar, men saa kunne Pallesen altid skaffe dem en god Livsstilling. Han havde aldrig averteret efter Elever, de stod simpelthen paa Venteliste. Han var selv stolt af paa ældre Dage, at 7 kongelige Overgartnere samt den meget kendte kongelige Haveinspektør Carlsen alle var hans tidligere Elever. Han blev nogle Aar før sin Fratræden udnævnt til Ridder af Dannebrog, og hans Hjem var fyldt med Sølvstjammende fra Præmier for Frugt og Blomster paa Udstillinger i hele Skandinavien. Hans Speciale var Chrysantherer og Æbler.

Det Menneske, Pallesen respekterede mest, var Far, som men sin store Viden om Træer, Planter og Blomster var en

inspirerende Arbejdsgiver for Pallesen. Nogle Uger før Pallesens Død besøgte jeg ham paa Plejehjemmet »Kildebo«, og da stod – som altid – det store Fotografi af Far paa Pallesens Skrivebord. Udtrykket »Danmarks Rygrad« passede i særlig Grad paa Pallesen.

Noget, der i de tidligere Aar gjorde et dybt Indtryk paa mig, var da en af Gartnereleverne druknede i Oreby havn. Han ville tage en Dukkert en varm Sommerdag lige efter Middagsmaden og fik Krampe, og selv om der var flere af hans Kammerater i Vandet samtidig, forsvandt han. Dagen efter, da jeg selv kom ned til Havnen, stod der en ældre Skovarbejder – Peder Jørgensen – og stak en Baadshage ned i Vandet, og da jeg spurgte ham, hvad han lavede med den, svarede han: »Jeg leder efter min Søn.« – Det var jo pinligt, men jeg var dengang ikke klar over Familieforholdet. Sønnen blev først fundet en Uge senere.

En anden og særpræget Type fra dengang var Bestyreren af Dampmøllen i Rørbæk, som Far ejede. Samme Bestyrer var en meget mandhaftig dame – Frk. Møller, i hele Saksøbing kendt som Frk. Dampmøller. Hun var lille, enormt tyk, uden Hals, men med flere veludviklede Dobbeltthager og endelig en dyb Basstemme! Hun var altid klædt i sort og kørte i en elegant, lav enspænder jagtvogn. Paa Grund af sin uformelige Krop blev hun helst siddende i Vognen, og naar hun slog Knald med Pисken (hvad hun mestrede som nogen Cirkusdirektør) kom Folk ud for at tale med hende. Hun kom ofte paa Besøg paa Godskontoret – hvor hun dog maatte ud af Vognen – og ikke sjældent var hun paa Visit hos Mor og Far, som godt kunne lide hende.

Ligeledes husker jeg en prægtig Dame – Madam Thustrup – som boede i det lange Strandhus (nu nedrevet, men pudsigt nok den oprindelige Skovridergaard i Hildesvig, og da den.

nuværende og meget lidt kønne Skovridergaard blev bygget, flyttede man Sten for Sten den oprindelige herved, hvor der var Brug for flere Boliger). Madam Thustrup var ligesom Fru Mengel tidlig blevet Enke og havde saa i mange Aar ernæret sig ved at drive en saakaldt Pogescole i dette Hus, hvor ogsaa Sønnen Kaj blev født. Denne blev senere »min« højt værdsatte Muremester i alle de Aar, jeg havde med det at gøre (lige til Ingeniør Top og Murer Carl Christensen som godt kan maale sig med gamle Jensen og Thustrup). Thustrup selv lever i bedste Velgaaende, 83 Aar, og jeg møder ham dagligt paa Cykletur. Det var Madam Thustrup, der sagde den pudsige Replik til Siggis Tobiesen, som engang spurgte, om Sønnen var hjemme: »Ja - Kaj ligger inde paa Kajselonguen!« - (Chaiselongue).

Den fine gamle Haandværkermestertype var godt repræsenteret paa Baroniet, og jeg kan i Flæng nævne: Snedkermester Petersen, Muremester Jensen, og Hjulmanden som ogsaa hed Petersen, og hvis Søn og Efterfølger Otto aldrig blev kaldt andet end Hjulmandens Otto. Disse var alle selvstændige Mestre, men arbejdede næsten udelukkende for Baroniet.

Snedker Petersen boede i et gammelt Bindingsværkshus (Magen til Strandhusene) beliggende der, hvor senere Oreby Købmandshandel laa (nu døbt Christianshaab med store Bogstaver!) og han lavede saa at sige alt paa sit hyggelige lille Værksted, som blot var et Rum i Huset, hvor der ogsaa var Stald m.m. Af vore 24 Spisestuestole (fra Oreby Slot) havde han lavet de 20 efter de originale 4, og Buffet'en i Spisestuen er blandt hans efterladte Arbejder. Vi Børn kom nu og da paa Besøg hos ham og hans elskelige Kone, som altid trakterede os med hjemmelavet Ribsvin og Smaakager. Denne Ribsvin havde omtrent samme Styrkegrad som Sherry, og jeg husker,

hvor spændende det var for os at faa en lille Bimmelim paa, fordi vi naturligvis aldrig maatte røre den Slags og derfor heller ikke turde fortælle Forældrene om dette Traktement. Disse to gamle Mennesker staaar stadig for mig som klippet ud af en idyllisk Æventyrbog, saa derfor var det et Chok, da Christian (Reservebaronen) en Dag sagde paa sin sædvanlig bramfri Facon: »Ja hende Snedkerpetersens Kælling, hun hang oppe i Hanebjælken nu til Morgen!« - Ved vort næste Besøg var vi naturligvis spændt paa, hvordan den gamle Snedker ville reagere, men han virkede ganske uanfægtet og sagde blot: »Ja, vor Mor hun maatte jo afsted.« Saa var den Sag uddebat- teret, men der blev ikke budt paa Ribsvin den Dag.

Lige over for Snedkeren boede Murermester Jensen i et selvbygget Hus, hvor Sønnen stadig bor. Han var fast Murer paa Baroniet i hele sit virksomme Liv og dertil en sjælden dygtig og samvittighedsfuld Mand. Han virkede endnu i adskillige Aar efter min Overtagelse, og af ham har jeg hørt mange interessante Beretninger om Livet i Exelencens og Farfars Tid. Han havde som Murerlærling været med ved Ombygningen af Oreby Slot i 1871-72, og han havde bl.a. set Ørnen, før den blev hejst tilvejs. »Den var paa Størrelse med en Vædder«, fortalte han. (I Grunden et underligt Dyr at sammenligne netop en Ørn med!) - Senere byggede han Oreby Avlsgaard i 1888, og i 1904 ombyggede han Oreby Mølle efter Arkitekt Tvedes Tegning, hvor selve »Hoved- huset« - det gamle Møllemagasin - blev indrettet til Enkesæde for min Farmor. Selve Møllen var allerede blevet fjernet i 1892 og genopført nede ved Kaløgraa, Den egentlige Møller- bolig er den nuværende Gæstefløj, hvorimod Stalden - den nuværende Garagebygning - blev opført samtidig med Om- bygningen i 1904.

Hjulmanden - eller Karetmageren som Sønnen Otto senere

helst ville benævnes, selv om de aldrig havde bygget en Karet - var udseendemæssigt en helt anden Type end de to allerede beskrevne, idet han havde hvidt Gedebukkeskæg og stift »højt« maskinklippet Haar, samt Staalbriller og altid en Tømmerblyant bag det ene øre. Han boede ogsaa i et af de saakaldte Otteaarshuse (som i Dag ejes af Direktør Friedrichs). Og han fulgte meget nøje med i alt, hvad der foregik paa Orebyvejen. Hver Gang han hørte en Vogn nærme sig, kom han frem i Værkstedsdøren, og som en Ugle fra sit hule Træ kiggede han gennem sine tykke Staalbriller. Saa længe det blot var Hestevogne, naaede han altid ud, men værre blev det, da Bilerne vandt Indpas, for da kunne det ske, at en Bil slap forbi, uden at han naaede at se, hvem der befandt sig i den!

Disse gamle Hædersmænd - og jeg kunde nævne flere - er jeg i Dag taknemlig over, at jeg har naaet et opleve.

En Begivenhen, jeg tydelig husker, var Lensafløsningen, som for Baroniet Guldborglands Vedkommende fandt Sted i 1921. Jordlovsudvalget med Direktøren Niels Frederiksen i Spidsen var hernede og blev kørt rundt i 2 Charabanc'er med Far og den nye Godsforvalter Sebbelov (der havde været paa Gavnø). De skulde se al Landbrugsjorden for at bedømme, hvor der bedst kunne udstykkes = konfiskeres til de 56 Statshusmandsbrug, der senere blev oprettet.

Alt dette havde selvfølgelig været Hovedsamtaleemnet i vores Hjem i Maanedsviis forinden, saa jeg havde ikke kunnet undgaa at faa det Indtryk, at det var en Samling Stratenrøvere, der ville vise sig. Af den Grund, tror jeg det var, at Far formanede os om at være meget høflige og bukke pænt for disse Herrer, der blev budt paa stor Frokost og forøvrigt saa meget flinke ud. Dog havde jeg svært ved at forstaa, hvordan mine Forældre kunde være saa elskværdige mod dem.

Indtil Afløsningen var Berritzgaard den største af Baroniets

Gaarde med sine godt 800 Td.L. Den tilgrænsende Ødegaard var paa ca. 400 Td.L. - Berritzgaard blev som bekendt halveret, og til Ødegaard blev der kun efterladt ca. 100 Td.L. - Far forsøgte at faa Jordlovsudvalget til at tage hele Ødegaard og skaane lidt mere af Berritzgaard, men man var slet ikke interesseret i Avlsbygninger. - Nogle Aar senere solgte Far de pauvre Rester af Ødegaard til en Mand, der havde købt noget Jord i Nærheden, men han gik ret hurtigt fallit, og Gaarden skiftede Ejer flere Gange, indtil Proprietær Lander købte den. Til Gengæld for denne Lemlæstelse af Berritzgaard Gods undgik Far Udstykninger paa Oreby-Rodsnæs. Far bedømte Udviklingen i de Aar saa pessimistisk, at han ikke regnede med at kunne beholde Berritzgaard i Fremtiden, og det var Grunden til, at han forsøgte - og det lykkedes - at undgaa Udstykninger herude paa Halvøen. Oven i alt dette blev Lensbesidderne økonomisk lemlæstet ved at faa konfiskeret $\frac{1}{4}$ af Fideicommisskapitalen. Meget faa kunne klare denne Aareladning uden at maatte ty til Aflevering af Indbo og Kunstgenstande, hvoraf naturligvis en anseelig Del tilhørte Fideicommisset. - Den Mand - der af Staten var udset til at udvælge og vurdere disse Kunstværker paa Oreby - var Magister Otto Andrup, som kort efter blev Direktør for Frederiksborgmuseet. Han var anset for at være Danmarks største Kunstepert, og det lykkedes ham da ogsaa at lægge Beslag paa de bedste af Baroniets Kunstskatte, som i Dag befinder sig bl.a. paa Frederiksborg Slot.

Far var saadan set ikke Modstander al Lensafløsningen, som man lige fra Grundlovsgivningen i 1848 havde vidst vilde komme under en eller anden Form, og han havde som ung sammen med ligesindede Kolleger forsøgt at faa den fremmet, men det strandede dengang paa de ældre Lensbesidderes trevne Modvilje. Saa brød Verdenskrigen ud i 1914, og da

den endelig var forbi, var de radikale kommet til Magten, hvorefter hele Lensafløsningsproblemet naturligvis blev forkludret og fik dette Præg af Konfiskation.

Naa - vi maa tilbage til Barndommens Oreby og den sorgløse Tilværelse, vi levede dér - særlig i Sommerferierne hvor de tidligere omtalte Kusiner og Fætre med flere befolkede Huset. I nogle Aar kom ogsaa tre Ferie drenge fra den Kgl. Ballet. Far var en god Ven af den saakaldte Teatergreve Frans Brockenhuus-Schack, som foruden at have været Adjudant hos den danskfødte russiske Kejserinde ved Zarhoffet i St. Petersborg samt herhjemme Overhofmaskal og meget andet ogsaa i en længere Aarrække var Chef for det Kgl. Teater. Samme Teatergreve foranledigede, at Balletbørn, der ikke havde andre Muligheder for at komme paa Landet, skulle kunne sendes paa Ferieophold paa Herregaarde, saa derfor fik vi disse tre Drenge, som var noget ældre end os, og derfor mest legede med »Schimmelmænnen« og Bitten samt hendes jævnaldrende Kusiner. De blev senere kendte Dansere: . . . Svend Aage Larsen blev Balletmester og Instruktør paa udenlandske Scener, Leif Ørnberg blev Solodanser paa det Kgl. Teater og var ofte Partner til min senere Kone Ulla Poulsen. Saaledes var det ham, der dansede »James« i Sylfiden ved Ullas Afskeds-galla-forestilling kort før vores Bryllup den 4. November 1939. Han forlod Landet efter nogle politiske Forviklinger efter Krigen og blev Instruktør i Spanien, hvor han stadig bor. Den sidste af de tre Knud Henriksen var i hele sin Karriere knyttet til den Kgl. Ballet.

Hvad vi ellers foretog os i Ferien var vel nogenlunde det samme som andre Børn paa Landet. - Vi byggede Huler - en enkelt var gravet ned, en var oppe i et Træ, og et Par Stykker var smaa Hytter, men for dem alle gjaldt det, at vi havde placeret dem saa skjult, at vi undertiden selv havde Besvær

med at finde dem! - Vi badede i Fjorden - Vi kravlede i Kirsebærtræer - vi kørte i Hø- og Kornlæs - vi cyclede om kap. Paa Voldene var der dengang en hel Del velholdte Spadsere-stier, som baade gik nede langs Vandet og ovenpaa med Forbindelsesstier imellem, og de var som skabt til at lave farlig »Døds kørsel« med Mulighed for at falde i Kanalen, hvad der forøgede Spændingen. I Fars Sølvcigaretæske (som jeg stadig har) huggede vi Cigaretter, som blev røget i Dølgemaal i vores Huler eller nede i Sivene. Hvis det var Regnvejrlagede vi paa Lofterne, hvor der bag Loftsværelserne fandtes adskillige meget snavsede og uhyggelige Hulrum, hvortil man kom gennem nogle smaa Lemme. I et af disse Hulrum havde vi en »Lastens Hule« med Depot af Cigaretter, Tændstikker, Tobak, som var lavet af tørrede Rosenblade, nogle Kridtpiber og forskelligt andet ulovligt samt nogle gamle Tæpper. Det var et utroligt Held, at vi ikke satte Ild til hele Huset dengang. Christian Reservebaron skraaede altid (de maatte jo ikke ryge paa Arbejdet) og af ham fik jeg nogle Gange disse smaa sorte og efter min Mening ækle Pølser, som sved paa Tungen, - men man skulle jo prøve det Hele!

I Fjorden - som dengang ikke var forurennet - var der 3 Badehuse ved Havnen med Adgang for Offentligheden. Slotet havde ogsaa 3 Badehuse udfor Møllemarken, som var opstillet for Enden af (ude i Vandet altsaa) 3 lange Badebroer med ca. 100 m. Mellemlum. Det vestligste (og yderste) var forbeholdt Damerne med mindre Børn. Det var ottekantet med spidst Tag og et lille Træspir og var større og bedre indrettet end de 2 andre. Det næste var for Herrer og større Dreng, og det sidste (nærmest Godstørvalterboligen) var Funktionærernes. Man kendte dengang ikke Begrebet Solbad, saa man badede direkte fra Badehuset, hvor man klædte sig af og paa. - Vi Dreng maatte ikke bade sammen med

Bitten og Kusinerne, hvad der selvfølgelig gav Anledning til mange Forsøg paa at »kigge« paa Pigerne fra som oftest desværre meget fjerne Positioner. Saaledes stod min Farfars gamle Stjernekkert oppe i det store Taarn (over Stensamlingen), og gennem den forsøgte jeg nogle Gange at observere Kusinernes Yndigheder, naar de badede, men da Afstanden var mindst 1 km. og flere af de vigtigste Linser i Kikkerten allerede dengang manglede, var Resultatet særdeles skuffende!

Paa Fars Fødselsdag den 8. August var det Tradition, at vi tog paa Udflugt med Madkurv. Det foretrukne Maal var Vixø, hvor der var bedre at bade end her og meget smukt og særpræget med den gamle Hvidtjørneskov. Vi kunne ogsaa næsten altid finde mange Champignons, som de medbragte Madkurve blev fyldt op med paa Hjemturen. – Et andet yndet Udflugtsmaal var – Berritzgaard! – Ja, for de unge, som i Dag kører Turen paa 5 Minutter, lyder det komisk, men med Heste tog det sin Tid, og for os var der nok at se, naar Maalet var naaet: Der var Herluf Rosenkrantz's store Samling af udstoppede Fugle og Æg (I dag er de paa Zoologisk Museum paa Foranledning af Bøje Benzon). – Navnlig kunne den marokkanske Jagtfalk med Bjælden om Benet sætte min Fantasi i Sving. Den var skudt i Jylland i forrige Aarhundrede og formodentlig undsluppet sin Fålkonér. Spændende var det ogsaa at komme op i det lille Taarnværelse ad den berømte Vindeltrappe og faa Historien fortalt om den gamle Lehn, der paa sine ældre Dage blev mennesky og sad heroppe hele Dagen. (Far mente, det var en Skrøne). Det allermest spændende var nok at komme ind i den store Skorsten og gennem den sodede Skakt se op til den blaa Himmel. (Inden Køkkengulvet blev hævet, kunne man gaa oprejst ind i Skorstenen). I den østlige Ende af Stueetagen boede Gartner Petersen med

Kone og to voksne Børn. Konen – kaldet Madam Petersen – holdt sammen med den ugifte Datter foruden sin Lejlighed Resten af Huset, hvor der altid var pænt og ordentligt. De fleste Stuer var sparsomt møbleret. I en Stue (Richy's Skriveværelse) var der Bibliotek med vægfaste Hylder, og her fandtes foruden ret mange Bøger de frygtelig tunge indbundne Aviser. I en Stue mod nord paa 1. Sal fandtes en Samling paa flere hundrede indrammede Kobberstik, som siden er solgt. – Dog har jeg beholdt 17 af dem, som hænger i Gæstegangen paa Møllen. El og Vand var der naturligvis ikke. I en af Stuerne kunne man drikke The, og der var et komplet Stel til dette Formaal samt en russisk Samovar, saa det var under meget komfortable Forhold, man var paa »Skovtur« – og man var ikke – som paa Vixø – afhængig af de paa den Aarstid ofte forekommende Tordenvejr, som alle (ikke mindst Hestene) var bange for. – Gartner Petersen med 4–5 urgamle Husmænd holdt Haven. I Alleerne blev der skuffet og revet hver Dag hele Sommeren af disse ældre Mænd, og »man« fortalte, at naar en af dem faldt omkuld, blev han roligt liggende og ventede paa, at de andre kom og bragte ham paa Højkant igen. De var 2 Uger om at komme »Omgangen« rundt og kunde saa begynde forfra, hvor Ukrudtet i Mellemtiden var skudt frodigt op. Imellem Alleerne var der 4 Td.L. Frugtplantage, som blev passet af Gartner Pallesen. Da vi blev større, red vi undertiden til Berritzgaard, hvor Alleerne var ideelle til en Galop. Jeg husker stadig de 4 store og meget gamle Kirsebærtræer med de blaasorte, søde Bær. Jeg har aldrig hverken før eller siden smagt saa dejlige Kirsebær. Fra Hesteryg var de nemmere at faa fat i og Datidens Ridepisk (som mere var en Kæp end en Pisk) var altid forsynet med et Haandtag af Elfenben eller Hjortetak beregnet til at aabne Laager med, men ogsaa velegnet til at »kroge« Kirsebærgrene ned med.

Med Bilerne kom man jo længere omkring, og da var Tromnæs og Pomlenakke paa Falstes Østkyst et populært Udflugtsmaal. Undertiden lejede Far en Fiskerbaad til en Udflugt i Smaalandsfarvandet. Det var næsten altid Anders Andersens Baad og med ham som Skipper, og selvom han havde skuret og skrubbet den en hel Dag, lugtede den dog altid meget af Fisk. Paa disse Fødselsdagsudflugter var vi aldrig længere borte, end vi kunne være hjemme til Middag. Der blev aldrig holdt nogen »særlig« Middag til Forældrenes Fødselsdage (4/5 og 8/8).

Paa Oreby Avlsgaard kom vi næsten daglig, og der var meget at opleve paa en Gaard dengang, som i sig selv var en Lilleverden. Jeg husker endnu Forvalter Jagd, som havde været der siden Exellencens Tid. Han havde engang faaet sit ene Øre bidt af af en Hest og havde derfor ladet Skæg og Haar gro, saa man ikke bemærkede det. Han blev efterfulgt af Forvalter Rasmussen, som blev til »min Tid«.

Hvor mange, der var ansat, husker jeg ikke (og det vekslede jo ogsaa med Aarstiderne), men jeg husker, at »hjemme« paa Gaarden gik fast: En Tømrer - En Røgeri-mand (der var Røgeri, benævnt »Rygehuset« ved Godsforvalterboligen) - En Havemand til Forvalterens Have, - En Grisemand, som ogsaa skulde hjælpe til med Hønsegaarden, der sorterede under Fru Rasmussen. - En Smed med dertil hørende Smededreng - En Staldmester i Hestestalden - En Mælkekusk (senere Chauffør) og dertil kom alle i Kostalden samt forvalterfruens Folkehold af Piger og ofte Husholdningslever. Der var 8-10 Karle paa Kost + 2 Foderelever og i Perioder Landvæsenselever. Eleverne spiste ikke i samme Stue som Karlene. En ugift Underforvalter spiste ved Forvalterens Bord. Resten var gifte Husmænd, som boede i Strandhusene og Askealleen. Adskillige af disses Koner malkede

Morgen og Aften, ligesom Karlekamrene blev holdt af en Husmandskone.

At være Forvalterkone krævede stor Dygtighed, og den besad Fru Rasmussen i fuldt Maal. (Antons Kone Johanne var i 8 Aar Stuepige hos Fru Rasmussen). - Fra Avlsgaarden blev der til Slottet leveret alt Kød: (Okse-Kalve-Grise-Faar-Lam). Alt Fjerkræ: (Høns-Kyllinger-Gæs-Ænder-Kalkuner). Desuden Æg. Mælk blev hentet fra Slottet hver Dag. Ost og Smør havde Mælkekusken med fra Trifolium i Maribo.

Fru Rasmussen lavede og leverede desuden alt Paalæg (Leverpostej, Skinker, Rullepølser, Spegepølser, Blodpølser, Medister o.s.v.). - Fra Gartneriet leveredes en Overflod af alt tænkeligt indenfor Frugt og Grøntsager samt Blomster, og fra Jagtvæsenet alt Vildtet. Brødet kom fra den føromtalte Dampmølle i Rørbæk, men paa mange Gaarde (F.Ex. Røssjølholm) bagte Husjomfruen alt Brød. Alle de mange Slags Brød med romantiske Navne kendtes ikke dengang. Der var kun Franskbrød, Sigtebrød og Rugbrød. I Modsætning til Røssjølholm skulle Fisk købes her, og det foregik til daglig paa den Maade, at Christian Reservebaron gik ned til Oreby Havn og saa, hvad Fiskerne havde fanget i Løbet af Natten (til Selskaber blev der bestilt Fisk fra København). - Man kan ikke sige andet, end man dengang var ret selvforsynende med Fødevarer og samtidig særdeles privilligeret med de bedste og friskeste Varer. Til Gengæld fik vi ikke (undtagen til Jul) de importerede luksusbetonede Ting saasom Sydfrugter fra alle Verdenshjørner og alt muligt andet godt, som i Dag kan faas herhjemme. Som en Kuriositet kan jeg nævne, at Gartner Pallesen i adskillige Aar havde et par Bananpalmer i et af Drivhusene, og Bananerne herfra var modne, naar de blev plukket og smagte derfor bedre end de importerede.

I 1920 var der Generalstrejke i Danmark, og næsten alt

Arbejde gik i Staa. Jeg husker, at vi Børn skulle »hjælpe til« med Roelugning og fik anvist nogle Rækker hver af Underforvalteren. Til dette Arbejde benyttedes de kortskaftede Hakker eller Jern, som de kaldtes, - og det var meget sundt for os paa vores Krop at føle, hvordan dette trælsomme Arbejde var. Da jeg mange Aar senere var Landvæsenselev, kom jeg ikke til at luge Roer, fordi Eleverne skulde køre med Radrenserne. Under Strejken blev Kørne naturligvis malket, men Mælken kunne ikke modtages paa Trifolium, og jeg husker tydeligt alle de fyldte Mælkejunger, som stod fremme til fri Afbenyttelse for hvem, der havde Brug for det, hvorpaa Resten blev hældt ud (og det var langt Hovedparten). Vi havde paa det Tidspunkt en anden Lærerinde til Bitten - Frl. Beckmann - som kom fra det sultende Tyskland, og hun græd virkelig over den spildte Mælk, som kunne have gavnet saa mange af hendes Landsmænd.

En aarlig tilbagevendende Begivenhed var den store Brandøvelse, hvor alle herude fra Halvøen deltog. - Far havde allerede i 1904-05, da Vandinstallationen paa Slottet blev lavet af det kendte Københavnerfirma Ludvigsen & Hermansen (der var anbefalet af Fars gode og her tidligere omtalte Ven Civilingeniør Holger Neergaard) ladet installere et omfattende Ildsluknings- og redningssystem med Brandhaner og Slinger med Straalerør paa alle de strategiske Steder i Huset. Dengang fandtes der paa Landet ingen andre Muligheder at bekæmpe Ildebrande paa, end ved at pøse Vand paa fra Spande, men i København havde en Pionértype - ved Navn Sophus Falck - startet en Slags Redningsvæsen med Sygetransport og Ildebrandsbekæmpelse som Hovedformaal. Han var hernede og projekterede disse Installationer og leverede Materialer til dette ret omfattende Redningsudstyr - bl.a. de to store, røde Brandstiger, der kunne forlænges ved et snedigt

Hejsesystem – noget man aldrig havde set før paa disse Kanter. For os var den – med Haandsving forsynede – Sirene selvfølgelig det mest interessante. Paa Avlsgaarden placeredes den hestetrukne Brandsprøjte i en særlig Port, der ikke maatte være laast, men kun forsejlet med en Blyplombe. – Naar der saa skulle være Brandøvelse, og Direktør Falck med Uret i Haanden gav Startsignalet, skulde Christian Reservebaron løbe op ved Flagstangen med Sirenen og tude i alle 4 Verdenshjørner. Der blev taget Tid paa, hvor hurtigt man naaede frem, og jeg kan endnu høre Lyden af de klaprende Træsko paa den hvide Bro, naar Havefolkene kom styrtende som de første udefra. Det store Øjeblik indtraf, naar Brandsprøjten kom rumlende med Peter Forkarl som Kusk for de galloperende Heste. Det var den eneste Lejlighed, hvor der maatte køres i Gallop. Saa hurtigt som muligt (alt foregik i Løb en saadan Dag) blev en Sugelange lagt ud i Voldgraven, og 4 Mand ad Gangen pumpede paa Livet løs. Naar der var kommet fuldt Tryk paa, kunne man naa op til Uret paa det store Taarn med denne Pumpe. Inde i Huset afprøvedes Brandhanerne (som fik Vand fra Husets eget Vandværk) og man saa Vandstraaler komme ud af Vinduerne hist og her. Det var en virkelig Begivenhed for os alle! Paa Gaardspladsen var tændt et Baal, hvor Husets Piger skulde øve sig med de smaa Haandsprøjter, og det foregik under muntert nedladende Tilraab fra »Mændene« og Hvinen og Fnisen fra Pigerne. Heldigvis blev der jo aldrig Brug for alt dette, men jeg er glad for, at der eksisterer gode Fotografier fra disse Lejligheder, hvor de lokale Fotografer Kaj Baltzersen fra Saksøbing og Sophus Nissen fra Maribo var tilkaldt.

Bagefter var der flere Dages Arbejde med at faa Slangerne tørre og korrekt rullet sammen, og Græsplænerne omkring Slottet var skamferet for længere Tid.

Et Aar lod Far Voldgraven tømme for Vand for at komme den lille gule Aakande tillivs, og ved samme Lejlighed blev »Svaneøen« fjernet, hvad jeg var ked af. Den kan ses paa de gamle Prospektkort. Dengang var der mange Karper i Voldgraven, og om ikke ligefrem de havde Mos paa Ryggen, saa var flere af dem meget gamle (og smagte forfærdeligt!). Efterhaanden som Vandstanden faldt, forsøgte de at bore sig ned i Mudderet, og jeg kan huske, hvordan man kunde se dem staa paa Hovedet og dikke med Halen. Saa vidt muligt blev de fanget og sat ud i Mergelgravene, hvor jeg dog aldrig siden har observeret dem. Aalene søgte andre Steder hen, og man kunne jævnlig fange Aal med de bare Næver paa Græsplænerne.

Ved en anden Lejlighed - jeg tror, det var i 1919 - blev »den store Bro«, som den kaldtes, flyttet hen til dens nuværende Beliggenhed i Forbindelse med de mange Vejomlægninger dengang. Arkitekt Tvedes Søn Mogens - der var en lovende ung Arkitekt dengang og senere gennem adskillige Aar havde en straalende Karriere i U.S.A. indtil han giftede sig med den polskfødte Prinsesse Dolly Radziwill og bosatte sig i Paris - havde lavet Planen til denne Broflytning, der ikke var problemfri. Et af Problemerne var, at Buen skulle »knække« paa to Steder, uden at man maatte kunde se det udefra. Broen skulde ligge nøjagtig dér, hvor den er af Hensyn til de to Alleer, men disse flugter ikke helt, og det skulde der ogsaa tages Hensyn til. Yderligere kommer Voldgraven ind med skæve Vinkler fra begge Sider, men jeg synes, man maa sige, at Mogens Tvede slap vældig godt fra denne Opgave, og ingen nulevende bemærker vel i Dag disse smaa Skavanker.

Mens Broen blev bygget, skulde Byggepladsen være tør-lagt, saa derfor maatte man forinden konstruere to saakaldte Fangdæmninger (Spunsvægge), og det var selvfølgelig spæn-

dende at balancere paa disse, særlig fordi Mor havde forbudt det paa det strengeste. Carl præsterede da ogsaa ret hurtigt at falde paa Hovedet i Vandet, og naar jeg skriver paa Hovedet, er det meget bogstaveligt, for hans Hoved stak ned i den mudrede Bund og Benene lige op i Luften som Karpernes Haler! - Der var Heldigvis flere Haandværkere i Nærheden, og det blev Marinus' førømtalte Søn Lønsmænd (som dengang var Tømmerlærling) der fik Carl trukket op, althimens jeg saa maabende og skadefro til!

I August 1922 blev Carl og jeg sendt hjemmefra for at begynde en ny Tilværelse paa Frederiksborg Statskole, hvor ogsaa vores Far havde gaaet, og dermed forandrede Livet sig ganske væsentligt for os. - De 7 Skoleaar var triste, og de eneste Lyspunkter i denne Periode var Ferierne, hvor vi de første 4 Aar kun gensaa Oreby i Sommerferien (undtagen Paaskeferien 1925 hvor jeg blev konfirmeret i Saksøbing Kirke). De øvrige Ferier - og de var baade faa og sparsomt afmaalte dengang - tilbragte vi paa Røssjøholm. I de 3 Gymnasieaar gik Far med til (stærkt overtalt af Mor) at tilbringe Efteraarsferien paa Oreby, for at vi kunde faa Lejlighed til at gaa paa Jagt hernede paa det vildtrige Lolland.

Maaske vil jeg en Dag skrive om disse Skoleferier, men i denne Omgang slutter jeg ved Aaret 1922 - vores første egentlige Milepæl. Der gemmer sig stadig mange Erindringer fra vore første 10-12 Leveaar i min »Huskekasse«, men jeg maa ogsaa passe paa, at det gamle Mundheld: »Den der mener, at Fortiden ikke staar til at ændre, har ikke skrevet sine Erindringer« skal komme til at passe!

